శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

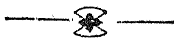
అనునీ తెలుగు నాటకము.

గోదావరీతీరవిశ్వాసరాయపుర

వాస్తవ్యుఁడగు

కస్తూరి శివశంకరకవిచే

రచియింపఁబడియె.

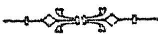

మొదటికూర్పు ప్రతులు 1000

ఏలూరు.

సత్తిరాజు సీతారామయ్యగారి

దేశోపకారిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

1903 సం॥

వెల 0-8-0

బలజా సౌభద్రీయము.

అనసీ తెలుగు నాటకము.

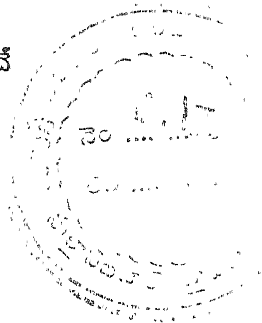
గోదావరీతీరవిశ్వాసరాయపుర

వాస్తవ్యుఁడగు

కస్తూరిశివశంకరకవిచే

రచియింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు ప్రతులు 1000

వేలూరు.

సత్తిరాజు సీతారామయ్యగారి

దేశోపకారిముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె.

1903 సం॥

వెల 0–8–0

394-8132
SIV-B

పీ ఠి క.

పండితకవులార! నేనీనాటకమాటలకై మిక్కిలిచిన్నతనములో రచియించినదగు
ంచేతను ఇదియే ప్రథమకృత్యమగుటచేతను ఇందచ్చటచ్చట తప్పులుకుప్పలుగా నున్నవి.
నుక నేదీనిని ముద్రించక చిరకాలమునుంచి యుపేక్షఁ జేసితిని. కాని, నా స్నేహితులు
ందఱుపండితులు దీనినప్పుడప్పుడు చూచి యిదిప్రయోగమునకు సులభసాధ్యముగా
ండుననిన్నీ ముద్రించవలయుననిన్నీ నన్నుఁ బ్రోత్సాహపఱిచినందున నేనిప్పటికీ నా
ంకమును ముద్రింపించితిని. మఱియు నీనాటకమునఁ బ్రస్తావనలో 'మొగలితుర్తి' పురా
శ్వరుఁడగు శ్రీకలిదిండి దైవప్రసాద కుమారలక్ష్మీనృసింహరాజుగారిని సభానాథునిగా
ర్ణించినాడను. ప్రబంధములలో నేకాని నాటకములలో నీమార్గమిదివఱకెవ్వరునవలం
ంచియుండలేదు. ఇదిరమ్యముగా నుండునేమోయని యీక్రొత్తత్రోవను వ్రాసితిని.
ృష్ణమిశ్రవిరచిత ప్రబోధచంద్రోదయ సంస్కృతనాటకమునఁ గీర్తివర్మదేవుఁడిటులనే
భానాథుఁడుగా వర్ణింపఁబడినాఁడు పండితులింతలి మత్కృతములగుదోషములనుగ్రహిం
నాకుఁదెలియజేసితిరేని వందనపూర్వకముగా నందికొని ముందుముద్రణమున సవరించు
నెదను.

21-12-1903
విశ్వాసరాయపురము

ఇట్లువిధేయుఁడు
కస్తూరిశివశంకరకవి.

ఈనాటకమునందువచ్చుపాత్రములు.

పురుషులు.

బలరాముఁడు

శ్రీకృష్ణుఁడు.

సాత్యకి

అభిమన్యుఁడు. కథానాయకుఁడు (బలరామునిమేనల్లుఁడు)

కరిబలుఁడు.
పింగళుఁడు. } ఘటోత్కచపరిచారకులు.

ఘటోత్కచుఁడు. భీమునికొడుకు (రాక్షసుఁడు)

దేవేంద్రుఁడు.

బృహస్పతి.

నారదుఁడు.

దుర్యోధనుఁడు.

లక్ష్మణుఁడు. దుర్యోధనునికొడుకు. శశిరేఖను బెండ్లాడవచ్చినవాఁడు.

కర్ణుఁడు.

వామనభట్లు.
సదాశివుఁడు
జోస్యస్సి } బలరామునిపురోహితులు

విప్రులు మొదలైనమఱికొందఱు

స్త్రీలు.

రేవతి – బలరామునిభార్య

సత్యభామ – కృష్ణునిభార్య

సుభద్ర – బలరామునితోడఁబుట్టినపడుచు – అభిమన్యునితల్లి

శశిరేఖ – బలరామునికూఁతురు – కథానాయిక

శీలవతి–చంద్రముఖి–సరసవచన –మధురవాణి –నని రేఖసఖులు

– త్వరగతి – చంద్రిక – సీమంతిని – చేటికలు

శుద్ధపత్రిక.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	13	కుటింబిని	కుటుంబిని
2	27	చందిరాయితుడీశ దైవప్రసాద	చందిరాయిత దైవప్రసాద
,,	19	తారముగ	తారము
3	19	వినీరసంబులటు	వినీరసంబులయి
4	23	రాజ్యము	రాజము
,,	25	నీకుక్రమాగత	నీకుఁ గ్రమాగత
5	9	బందెంబోవ్యకు	బందెలైరినూ?
8	13	హాలాయుధ	హాలాయుధ
9	1	దేశల	దేశముల
	2	రాజను	రాజరాజను
	3	పుత్రాదిరాజయ	పుత్రాదిచ్ఛత్రరాజయ
10	23	బలిమలు	బలీయులు
11	24	శ్రమకారిణం	శ్రమకారణం
12	2	తటాధ్బిని	తటాబ్జిని
	9	ఇల	యిల
13	6	గేవల	కేవల
17	3	భిక్షుకుండైన	భిక్షుకుండైన
18	25	అర్మిలి	నర్మిలి
20	10	కాలకృత్యములు	కాల్యకృత్యములు
	25	వెల్లడించుచున్నది	వెల్లడించుచున్నది
	25	కారణమేమి	కారణమేమి.
21	21	అభిమన్య	అభిమన్యుండు
24	9	ఇప్పుడీసంగతి	ఇప్పుడీసంగతివిని
24	17	గుణగ్రహాకురాలు	గుణగ్రహాకురాలు
		నీవనుగ్రహించ	నీవేఁ గ్రహించ
26	23	పచరించి	పచరింపు
27	13	ఏటాకుల	ఏడాకుల
28	3	బూను	బూని
	13	చిత్త్రైకాగ్రత	చిత్తైకాగ్రత
30	8	సరస	సరసవచన
31	2	పుత్రికలైన	పుత్రికవైన

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
	7	మరణశవరణము	మరణశరణము
	17	నెమ్మగము	నెమ్మొగము
32	27	... ...	నన్నూరక విడిచి
33	1	మన్మథకు	మన్మథునకు
38	25	సింహాసనస్థత	సింహాసనస్థ
41	1	... ...	తెరలో
42	6	రాజరాజసుపూజ్యరాజసస్మాన్య	... ...
	16	అడుగొల	అడుగున
45	8	నారప విషయము	... ...
50	26	సిరికి	వీరికి
51	6	పురోహితురాల	పురోహితులార
52	19	రామభొట్లు	రామభట్టు
58	5	శరణు	శరణము
64	3	నాకపపాత్ర	నాకపపాత్రు
66	7	బల్లిగుండు	బల్లికుండు
69	7	ద్వారకు	ద్వారకకు
70	4	నారదగురువర్య	గురువర్య
	6	నారదు	బృహస్పతి
71	6	యెల్లైనను	... ...
	17	దల్లీ	తల్లీ
72	17	ఆయుత్తము	ఆయితము

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

నాంది.

ఉ॥ శ్రీరమణీ ముఖాబ్జ మధుసేవన జాతమదాతిరిక్తఝుం।
కార వచఃపరంపరలఁ గ్రాలెడు నామధుహారి మిమ్ముసా।
కారులఁ గానొనర్చుతఁ దగన్ మధుహారి మరందపానజా।
స్వారవచాతురిం బుడుపు నన్యముఁ దేఁటిగఁ జేయు పోలికన్॥

మఱియు;

ఉ॥ శ్రీనగజాసతీమణి విశేష తమాప్తతఁ గౌఁగలించు వోఁ।
బూనిక నైక కూపెఁడలఁ బొంగుచనుంగవఁ గాంచి వైరియా।
కూన శశాంకుఁ గొట్టఁజను కోకయుగంబని యెంచి హస్తయు।
గ్మానశశాంకునిం గరయుగంబునఁ జన్గవఁ బట్టి యాడు శ।
ర్వాణివిభుండు మిమ్ముల జరా మరణమ్ములఁ బాపి ప్రోవుతన్॥

సూత్రధారుఁడు- (నాందియనంతరమున సభవైపు చెవియొగ్గి) ఓయార్యపుత్రి! మీరు సెలవిచ్చినదివిన్నాను మీయాజ్ఞయెట్లనట్లె! (తెరవంకఁ జూచి) ఓసికుటుంబిని! మాట!

నటి- (ప్రవేశించి) ప్రాణనాయక! వచ్చితిని, ఏమితమయాజ్ఞ?

సూత్ర- ప్రియురాల! సర్వలక్షణ, లక్షితమైన యీసభ చూచితివా? గురుదైత్యగురునయ విద్యానైపుణీ ప్రఖ్యాతి తిరస్కరణపటువిశేష శేముషీసాధ్య వివిధ తంత్రులగు మంత్రులును, వేదవేదాంగాధ్యయన బోధాచరణప్రచారణాది సద్గుణగణ సహితులగు పురోహితులును——

నటి- ఆర్య! ఇంకమీదీర్ఘసమాసవర్ణనాప్రగల్భతఁ జాలింపుఁడు. ప్రస్తుతప్రశంసయేమి

సూత్ర- సుమతులగు హితులు నులోనుగాఁ గలిగినయొప్పారెడు నీసభకధ్యక్షుండై, తా రా

మండల మండితాఖండ చంద్రుండునుం బోలి భాసిల్లుచు

సీ॥ తనకీర్తి దిక్సతీధమ్మిల్ల సమితికిసరసంపు మల్లికాసరిక గాఁగ।
దనప్రతాపంబుమార్తాండ కాండాఖండచండిమా పాధ్యాయసరణిఁజూపఁ।
దనసుందరత్వము ధనదపుత్రాంగజగర్వంబు బూర్వపక్షంబు సేయఁ।
దనధైర్యసాహసదాతృత్వగుణములు బలివిక్రమార్కులనిఁదలఁపుదేఁగ।
లలితసింహాసనంబున వెలయుచుండె (వ్రేలితోఁజూపుచు)
వానిఁజూచితె! కల్దిండివంశవార్ధి-
చందిరాయితు దైవప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుని॥

నటి- (సభకలియఁజూచి) నాథ! లోకాలోకపర్వత పర్యంతపర్యటన పటువిశేషకీర్తుల తికుంవగు నీమహాభాగు నెవ్వరెఱుంగరు?

సీ॥ ఎవ్వాని నామసంస్మృతి కవి శుక పికసంఘంబులకును వసంతబుతువో
యెవనివదాన్యత్వ మవిరతాగత యాచకాళి దారిద్ర్యపంకార్కఘృణియొ
యేనిమృష్టాన్నప్రదానము దీనక్షుధాంబుదతతికిజంఝూనిలంబో
యెవనిసుదర్శనమవనినా శ్రితమనస్తాపనిశాటసుదర్శనంబో
అట్టికల్దిండివంశపయోంబురాశి
చందిరాయితు~~డీశ~~దైవప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుఁడు
వసుధనాచంద్రతారము*వఱలుఁగాఁత॥

సీ॥ ఎవనిసౌందర్యవైభవమీజగతిఁబర్వఁ బంచబాణునిరూపుపంచతఁగనె
నెతనివాణీప్రసన్నతనుతి కెక్కెఁగబొమ్మదేవరపూజమూలవట్టె
నేనిసంపూర్ణలక్ష్మీనిరతాప్తిచే విష్ణుఁడక్కఁగటాయివెట్టికొనియె
నేవానితీక్ష్ణతకినుఁడోడి మతిచెడిదిరము లేకిటునటుఁదిరుగుచుండె
నట్టికల్దిండివంశపయోంబురాశి
చందిరాయితుడీశప్రసాదసుప్ర
సిద్ధసుకుమారలక్ష్మీనృసింహవిభుఁడు
వసుధనాచంద్రతారము*వఱలుఁగాఁత॥

సూత్ర- ప్రేయసి! ఆహా! ఆమహాత్ముహునివర్ణించుటచే నిప్పుడుగదా మన కవిత్వాస్వ

తృషము ఫలించినది చూడు.

మ॥ సరణిం దేనికిఁ బూర్వజన్మకృతస చ్చారిత్ర మేబీజమున్
పరవిజ్ఞాన మెనూత నాంకురము విద్వత్త్వంబె కాండంబుసుం
దరకావ్యంబె నవప్రవాళమును దన్మధ్యోక్తులే పూవులౌ
ధరణిం దత్కవితాద్రుమంబు విలస త్కల్దిండిలక్ష్మీనృసిం
హారసానాయకదివ్యశోభనగుణ వ్యాపారసద్వర్ణనా
పరసాఫల్యము నొందకున్న నకటా వంధ్యత్వముం బొందదే॥

నటి- (సంతోషముతో) చిత్తము సరే ఆయనను జూచినాను తరువాత.

సూత్ర- ఈకేతకీకుసుమ పట్టణమున వేంచేసియున్న భగవంతుడగు శ్రీరామదేవునకిప్పు డు కళ్యాణోత్సవవాసరములగుటనే తత్పురాధీశ్వరుఁడును సభానాథుఁడు నైన యీరాజోత్తముని చే నిప్పుడిట్టులాజ్ఞాపించబడినాను.

నటి- (ససంభ్రమోత్సాహముగా) ఆర్య ఏమని?

సూత్ర- ఇదిగో వినుము. ఇట్లు, కుశీలవ!

గీ॥ కడఁగియిప్పుడు కొందఱు కవులు పెక్కు
రూపకంబులరచియించి రేపు మీఱఁ
లలితగంభీరశృంగారసులభ శైలి
నలరు నాటకమొద్దేని నాడుమిచట॥

చ॥ రవికరనిర్జలీకృత సరస్సులపోల్కి నరమ్యనాటక
శ్రవణవినీరసంబులగు చట్టులుగట్టిన హృత్తటంబులన్
బ్రవిమల గద్యపద్యమృదు నాటకనవ్యసుధారసప్రవృ
ష్టివలనముంచిముంచిమము సేయఁగ దేవరితార్థకర్తలన్॥ అని

నటి- ఔను, నిజమే!

క॥ పద్యము చదివినతోడనె
హృద్యము గంభీరమగుచు నెదనర్థము సం
వేద్యముగావలెనదియన
వద్యకవిత్వంబటండ్రు పండితవర్యుల్॥

మఱియు.

క॥ కదళీపాకంబునెతాఁ
గదియింపఁగవలయునాట కంబునఁగవివే
ఱోదవినవినుసభవారల
కదితెలియనిబాసవోలేవ్యర్థతనొందున్॥

సభానాయకుఁడు రసప్రమాణపారావార పారీణుఁడుగనుకనే యట్టినాటకమునా డఁగోరినాఁడు. మఱియాగణములోని నాటకమెద్ది ?

సూత్ర- (కొంచెము సేపాలోచించి చిట్టనచిటిక వైచి) ఓభాగ్యశాలీ! వినుము.

క॥ శశ్వత్ప్రోక్తోపనిష
ద్విశ్వామరవిశ్వవిజిత విధిపట్టణమై
విశ్వేశరాయపురమదె
విశ్వాలంకారమగుచు వెలసెడుఁగాదే॥

ఆపురంబున.

శా॥ శ్రీమత్కస్తురివంశవారినిధినీ రేజారివిద్వజ్జన
స్తోమానారతసంగపావనుఁడును శ్లోకుండునౌసుబ్బరా
యామాత్యాగ్రణివెంకమాఖ్యసుగుణ వ్యాపారయందున్నసెన్
ధీమంతున్శివశంకరాహ్వాయులస చ్ఛిత్రపుత్రరమ్యాకృతిన్॥

ఆశివశంకరకవిచే నవీనముగఁ గల్పింపఁబడిన బలజాసౌభద్రీయ మను నాటకమభినయించి సభ్యులమనమ్ములు దుర్భరానందసందర్భములగునటులఁ జేయనగును.

నటి- (సస్పృహోయూత్సాహముగాఁదలయూఁచి) బలే బాగుగ్గాజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితిరి అవును స్త్రీ బాల వృద్ధ పామరజనంబులకు గూఁడ విస్పష్టముగాఁ దెలిసి సభవారి నానంద దుగ్ధాంబుధి నోలలాడించునాటకమదియే; తత్ప్రదర్శనంబున నీయార్యమిశ్రులసంభావింపవచ్చునుఅందుకు నేనిప్పుడేమి సేయవలయును?

సూత్ర- ప్రేయసీ సర్వఋతురాజ్యమునుసమ్యక్పుష్పితకుందవకుళ బంధురామోదసంగత గంధవాహఘుమంఘుమితసకల దిక్చక్రవాళంబును,సమస్తజంతుజాలమనోహ్లాదాపాదకంబును,నగు నీవసంతఋతువుం గూర్చి నీకుక్రమాగతకౌశల్యము తేఁటపడ శాస్త్రీయముగాఁబాడుము.

నటి- చిత్తము (పాడుచున్నది-)

గీ॥ తియ్యమామిళ్ళఁజేరియ దృచ్చమిాఱి
లమచెలులఁజీరితలిరాకుగముసగీటి

పాసగఁబుంస్కోకిలలుగూయుఁబుష్పబాణ
జైత్రయాత్రాజయధ్వనిఁజాటుచుండి॥

సూత్ర- (పారవశ్యమునొంది) అహాహా ! ఏమిహృదయంగమమయినదే నీమధురగానము! పుష్పబాణజైత్రయాత్రాజయధ్వని చాటుచుఁ గెప్పుడో కోయిలలు గూయుచున్నవని వర్ణించితివి కాని దానికన్న మిన్నయగు నిదిచూడు

చ॥ పొలుపగునీదుగానమునఁ బూవులు కానిరధారవంబటం
చలయికఁ గాముకప్రతతి ఁహా, యనిమూర్ఛిలి దేహమంతటన్
బులకలుచెంగలింపవిరి బోణులకౌఁగిలె రక్షకంబుగాఁ
దలఁచియదిప్డుపొందమిన దక్షుతమారునిబందెలయ్యెడున్॥

సరే! ఇంకముందేమి సేయుదము?

నటి- అయ్యో ! ఇప్పుడకాదే శివశంకర కవివిరచిత బలజాసౌభద్రీయము ప్రయోగింతమంటిరి! ఇంతలోనమఱచితిరిగా!

సూత్ర- (సవ్రీడావినోదముగా)

గీ॥ మగువరో నీదు గానంపు మధురసంబుఁ
గ్రోలిసభ్యులుమనముల రూఢిదప్పి
పలకపై జిత్రితములగు ప్రతిమలనఁగ
మ్రాన్పడియుండి రొక్కండ నేనకాను॥

(తెరలో మృదంగధ్వని)

సూత్ర- (చెవియిచ్చివిని) అదిగో గానమారంభించినారు. రమ్ము-

నటి- (సస్పృహాశ్చర్యకముగా భుజముతట్టి) ప్రియుఁడా! చంద్రికాచకోరకులకీ రాత్రిరాత్రు సవివాహముజరుగునఁట! మీరేలలక్ష్యము సేయరు?

సూత్ర- ఓసిమూర్ఖాగ్రేసరురాల ! చంద్రికాచకోరకసమాగమము విధికృతమ కాదె? నీకీ పిచ్చియేమి?

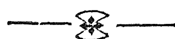
నటి- ఓయన్యచిత్త! అదికాదు, మీయన్నకూఁతురు చంద్రికమాట!

సూత్ర- ముద్దరాల! నీవుసెప్పినసంగతి నే నెఱుఁగుదును అయిననుమనమీసంగతిలోఁ దటస్థులమైయేయుండవలెను. కాఁబట్టి నీవు ప్రకృతోపయోగమయిన రేవతీ పరిచారికవేషముధరించి రంగస్థలము ప్రవేశించవలసియున్నదిఁక రమ్ము.

(ఉభయులునిష్క్రమించిరి)

ఇది ప్రస్తావన.

బలజా సౌభద్రీయము.

ప్రథమాంకము.

(రాజాంతఃపురము)

(అప్పుడు చంపకమాల ప్రవేశించుచున్నది)

చంప॥ ఔరా! మొన్న మొన్న వచ్చియు రాని ముద్దుమాటలచే వినువారి చెవుల కానంద
రసము నింపుచుఁ జిఱుగంతులు వేయు శశిరేఖ కప్పుడ యౌవన దేవత పైకొన్నది!
కనుక నే, నేఁడొక గ్రంథముఁ జదువుచునందు

గీ॥ మరువికారము సర్వసామాన్యమయ్యు
నతివలకు వేవిధమ్ముల నగ్గలంబు, అను పద్యము రాఁగా

గీ॥ చంద్రబింబోపమేయ లసన్ముఖంబు
నందు దరహాస చంద్రికల్ గ్రందుకొనఁగఁ
గేవలంబుగ యా ధార్ష్ట్యభావమ్మెలర
యభినయించెను శృంగార హావవిధుల।

(తలపంకించి) నాకీపిచ్చియేల? ఏవానియాజ్ఞ ప్రాకృతులమగు నస్మదాదులయందకాక సర్వస్వతంత్రులగు హరిహరహిరణ్యగర్భులయందును నిరంకుశప్రాభవము గలిగి శాసించుచున్నదో అట్టి యనిర్వాచ్యమన్మథ భగవానుని విలాసమిట్లున్నది. కనుక నీవిషయములో నింత వింతయేల? సరే! ఈ యౌవన సూచనలను బట్టి యే రేవతీదేవియును దనకూఁతునకిఁక వివాహప్రయత్నము సేయవలెననియు నీసంగతిఁ దనపతితో నీదినమునఁ బ్రస్తావించెదననియుఁ జెప్పినది, కాఁబట్టి మన శశిరేఖకు సత్వరంబుగఁ బరిణయంబు కాఁగలదు. నాకు గొప్ప బహుమానమబ్బఁగలదు. (ఉల్లాసముతో) ఔను! కాకేమి? ఎప్పుడు నేలికల శుభోదర్కములే కదా సేవకులకు ఫలదాయకములగుట! (వెనుకకుఁ జూచి) బలే! రేవతీ బలరాములును

హాస్యకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు; శశిరేఖపెండ్లిమాటలువినుటకు నేనీప్రక్కగదిలో నికింబోయెదను. (నిష్క్రమించెను) ఇదిబ్రవేశకము-

(అప్పుడుబలరాముఁడును రేవతియు విదూషకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

బల-కోమలీ! ఈదినముననీహృదయమెద్దియో యొకదీర్ఘాలోచనయందుఁ బ్రసక్తము యయియున్నటుల నీముఖవైఖరి సూచించుచున్నది, కారణమూహింపలేకుంటిని!

రేవ-నాథా! మీరెఱుంగని కారణములు వేఱేమున్నవి? మనశశిరేఖకుఁబెండ్లియీడువచ్చినది. ఇకసత్వరముగావివాహప్రయత్నములు సేయవలెను-ఇదివఱకే యాలస్యమైనది. మిమ్ముఁగానట్టు లూరకుంటిరి. మీమగవారెప్పుడునుధన్యులే. స్త్రీజన్మముకడుఁగష్టభాజనముగద! చిఱుతప్రాయము నుండియుఁ బ్రాణతుల్యముగఁ బెంచుచుంట నెట్టివరుండు సేసటనో యనిరాత్రింబవలుకుఁ గృశించుచుంటి నిదియేనాయాలోచన

బల-అర్ధాంగీ! ఈవిషయమునమనమిరువురము సమానబాధ్యులమే. నీవువగవనేల నేనీవిషయమై యోచించుచునేయుంటి నెచ్చటను సర్వలక్షణసంపత్తిగల వరుండు పొడగానమి నింతతడవయ్యె. నయినను.

క॥ అంచితముగ బిసినికిరవి
నెంచికుముద్వతికిఁబూర్ణహిమధామునిఁదా
మించుజతకూర్చె నెవఁడో
మంచివరునిఁ దెచ్చువాఁడెమనపుత్రికకున్॥

ద్వారపాలకుడు-దేవా! ధుర్యోధన మూర్ధాన్యునొద్దనుండి యిరువురుబ్రాహ్మణులు వచ్చియున్నారు.

బల-ఏమీ! వారుసర్వజనమాన్యులే త్వరగాఁ బ్రవేశపెట్టుము.

ద్వార- (నిష్క్రమించెను)

విదూ- సరి ఇఁక నేమి? ప్రభువుగారు ప్రస్తుతము పుత్రికకు సత్సంబంధాన్వేషణము సేయుచుండ నిప్పుడే సత్పురుష సమాగమము గూడ సమకూరె. సద్బ్రాహ్మణుఁడనయిన నావంటి సచివుఁడుండ రాజుగారికేప్పిటార్థసిద్ధియేలఁ గాక పోవును? హుఁ!

బల- చాలింపుమిఁక నీయాత్మస్తుతి తనుఁదాన పొగడికొనుట మఱియొకతీరుగానుం

డును నీప్రజ్ఞావిశేషములు మేమిదివఱ కెఱుఁగనివికావు-

విప్రులు- (ప్రవేశించుచున్నారు-)

బల- (దిగ్గనసింహాసనమునుండి లేచి) పూజ్యులార నమస్కరించుచున్నాను-

విప్రు- దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవు గమ్ము-

బల- అయ్యా మీదర్శనమున మావంశమెల్లఁబావనమయ్యె సర్వధర్మవేత్తలయిన మీ యట్టిమహాత్ములసందర్శనము లభించుట మాభాగ్యములు ఫలియించుటగాదే? దయచేసి యీకనకాసనములఁ గూరుచుండుఁడు-

(అందఱుఁగూరుచున్నారు-)

బల- అయ్యా! దుర్యోధనుఁడు సపుత్రమిత్ర కళత్రబంధు పరివారముగాఁ గుశలము గనున్నాఁడా?

విప్రు- ఆ- దైవకృపచే సర్వము జయముగనున్నది-

బల- చిత్తము మీరువచ్చినపని సెలవిచ్చి నన్నుఁ గృతార్థునిఁగావిందు-

గీ॥ పుణ్యపురుషులకార్యముల్ పొందుపఱచి
ప్రీతితో వారుసెప్పెడు నీతిమనుచు
నెగుటిబలమునుదనబల మెఱిఁగియెఱిఁగి
చేయురాజ్యము సంతతశ్రీలనొసఁగు॥

అనిపెద్దలునక్కాణించెదరు-

విప్రు- హలాయుధ నీకంటెఁ బుణ్యపురుషులెవరు? ఊరకమాయందలి భక్తింజేసి యట్లనియెదవు- సంతోషమాయె- దుర్యోధనుడు తనపుత్రుఁడగు లక్ష్మణునకిప్పుడువివాహముసేయ నెంచి యతని కనురూపవతియగు కన్యనెచ్చటను గానక నీపుత్రి యగు శశిరేఖ సకలసద్గుణముల నతనికి సమానురాలని విని యామెను దన కుమారునకిచ్చి పరిణయముసేయ నీయనుమతిగొనిరండని మమ్మునీకడకుఁ బంపినాఁడు. దుర్యోధనుఁడు నీవెఱుఁగనివాఁడుగాఁడు జగమెరిఁగినబ్రాహ్మణునకు జందెమేల యన్నట్లునాతని సంపదవర్ణింప ననవసరమయ్యుఁ జెప్పుచున్నాము వినుము-

గీ॥ తమ్ములందఱునెన్నుదారబలులు
పుత్రపౌత్రులెంచనేటికిమిత్రసములు
తాననవరాజరాడ్బిరుదప్రభాసి
సిరులసంపదలిఁకవేఱెచెప్పనేల?॥

అంగవంగకళింగాదులయిన యేబదియాఱు దేశ మానవాధీశ్వరులును; వారివారి శిరోరత్నములచేఁ బాదపీఠ మలంకరింప రాజసబిరుదుచేఁ బేరోలగమున్న యా సుయోధనుఁ జూచితివలదే? పుత్రాది రాజయశ్మనుటుల రాజరాజకుమారుఁడైన లక్ష్మణుఁడును సర్వలక్షణములఁ దండ్రికంటె నధికుఁడు. కాఁబట్టి లెస్సగనాలోచించినచో.—

క॥ నీపుత్రిన్ శశిరేఖను
రాపుత్రునకిచ్చెదేని రహిదాంపత్యం
బేపట్టంబరికించిన
నాపద్మినిపద్మబంధు లట్టుల నెగడున్॥

విదూ- ఓబ్రిమ్మా బంధులార! చాలసేపటినుండి మీదుర్యోధను సంపదలను గడునన్నించుచున్నారుగాని మీరాజునొద్ద నావంటి సచివుండొక్కఁడయినఁ గలఁడా?

విప్రు- (చిఱునగవుతో) లేఁడులేఁడు నీయట్టి సుగుణరాశి దొరుకుట దుర్లభము గాదా

విదూ- ఇంతస్తుతియునన్నే? అహాహా (అనినవ్వుచున్నాఁడు)

బల- ఆర్యులార! నాసర్వస్వము మీకిచ్చినను యిప్పటినాసంతోషము తీరదు. ప్రస్తుతము పుత్రికకెట్టివరుండు చేకురునోయని యెంతయు వగచుమాకు మధ్యాహ్నకాలచండమయూఖసంతప్తుఁడగు వానికినవ్యామృతవృష్టివోలెఁ గడుంగడు నానందము నగూర్చితిరి- ఆహా! రారాజుతో వియ్యమందుటకన్న నాజన్మమునకు సార్థకమేమున్నది. ఇదిగో నాభార్యతో యోచించుకొని మనవిజేతు-

విప్రు- సందేహమేల? తల్లియనుమతిలేక పిల్లలవివాహవిషయమునుమంతయు నెత్తంజనదు ఏమా?

క॥ లలినెంతయు నపమాస
మ్ములు మోసినను స్తకష్టములనొందియున
వ్వలఁగనియనేకహేయ
మ్మలగుపనులకోర్చు తల్లి ముఖ్యము గాదే॥

బల- (ప్రక్కకుఁజూచి) ప్రియురాలా! వింటివా శశిరేఖపెండ్లిమాటలు?

రేవ- (సమీపించి) నాథా! వినుచున్నాను.

బల- మఱి నీయభిప్రాయమేమి?

రేవ- (ఒకనిమిషమాలోచించి) ప్రాణేశ్వర! నాకొక్కసందియముమాత్రము బాధించుచున్నది. పాండవులుద్యూతాపజితులయి యడవులకుఁబోవునప్పుడుసుభద్రాభిమన్యులిచ్చట నే నిలిచియుండిరిగదా? అప్పటినుండియు మనశశిరేఖయు నభిమన్యుఁడు గలసియాడుకొనుచుండఁ బ్రజలందఱు « శశిరేఖ యభిమన్యునిభార్య యనియొక్కటనొక్క పక్కాణించుచుండిరి. మఱియు నిప్పుడు « పాండవులు కాలముతప్పి కానలనుండఁ దోడబుట్టినది. తమయింట జీవనము సేయుచున్న దన్న చులకన చేఁగదాపిల్ల నితరులకిచ్చికొంటిరి! అనునపవాదము రాకమానదు. ఎంతటివారును లోకులకు వెఱవవలెనుగదా! లోకములోఁ బ్రజలనోర్వ్యాకు లోకనిందకే వెఱచుచున్నారు. పరమార్థము దేవుఁడెఱుంగును.

బల- (నిరుత్సాహముతో) అయ్యో! అతిరభసప్రసారముగల సెలయేటిప్రవాహమునకు బెట్టకొండ యడ్డునచ్చెఁగదా! (కొంతతడవాలోచించి)

ఉ॥ మంతనమేమిటో చదభిమన్యునకీయఁగనైనలోకవి
శ్రాంతరమావిశాలుఁడగు రాజకుమారునకీయనైననీ
చింతనునామనంబవుర చేష్టలుదక్కి చలింపదాయయ
స్వాంతముక్రిందుమీఁదులనుగల్గినలోహశలాకపోలికన్॥

(మఱియు నాలోచించినిశ్చయభావముతో) ప్రేయసీ! నీవిట్లులోకపరిపాటిచేఁబలుకుచుంటివేకాని యిందలిపరమార్థము కనిపెట్టలేకున్నావు. లోకములోమే నఱికమునొకపెట్టిచేఁ గొందఱుగుందుచున్నారు. ఎప్పుడుఁ గ్రొత్తసంబంధమున నున్నయానందముపాతచీన సంబంధమందుండదు. అదిగాక యెంతయుఁ గ్రొత్తసంబంధసంగ్రహము సేయుచుండిన నేకాని లోకములోఁ బలుకుటుంబములకైకమత్యముగలుగదు. ఇంకొకటి ఒకగొప్పపండుగల చెట్టువిత్తనము నాటగా దానిమొక్క దానికన్నఁజిన్నకాయలుగాఁచును. దానివిత్తును నాటగా దానికన్నను చిన్నకాయలఁగాచును. ఇటులనే రానురాను బొత్తిగబలహీనమగును. మనుజులును క్రొత్తక్రొత్తరక్తసంబంధము చేఁగడుబలీయులుద్భవింతురు గానియేకప్రకృతి రక్తము నేగలవారు మాటిమాటికినిగలయుచుండినఁ గడుబలహీనులుబుట్టుదురు. ఇదిప్రకృతిశాస్త్రమర్యాద. ఇవియన్నియునటుండనీయుము శశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చిననాపేరుఁగానినీకుఁగానితక్కువయున్నటులనదుగనా?

శేష- నాథా! నేను జెప్పునదిఁక నేమున్నది? ఎవరికైనను బిడ్డదానికిఁ దగినవరుఁడు దొరకవలెనని కోరికయే కాని వేఱుగాదు కాబట్టి

గీ॥ అత్తగోడండ్ర వైరములఁ బెంచివార
లిరువురుఁ బ్రాణముఁగఁ బోనయుక్తి యగు మ
రూపమున మారుఁగోడు చూపఱిమున
పుత్రికకు భర్త గావలెను ఖ్యాతిగను॥

తరువాత నో! తమచిత్తము.

బల- (సవిమర్శనముగా) అయ్యలార! వేయు నేల? వివాహకార్యములలో మాత్రము మేనల్లుఁడు గీనల్లుఁడు నను మోమాటమిక ట్టిపెట్టవలెను రత్నమువంటి పిల్లను మేనల్లుఁడని యభాగ్యున కిచ్చి దానికమితిమీరిన దుఃఖము గలుగఁజేసిన పాపము చే రౌరవాదినరకముల ననుభవించుట కంటె లోకాపవాదమెట్లయిన భరింపవచ్చును. లోకులు కాకులువంటివాండ్రు. లోకానుసారముగ నడుచువా రొక్కరును లేరు. అట్లు నడచినే నియుఁ గతిపయదినములలో వాఁడు సర్వభ్రష్టుఁడై చెడకమానఁడు. లోకములోఁ బ్రతిమనుజుఁడును నెల్లెయినరోజు గడచుటయుఁ గొంతపబ్బు వెనుకఁ బడుటయు నితరులదోసము లెంచుటయు ముఖ్యధర్మములుగాఁ జూచువారుగాని లోకజ్ఞానము గుణదోషవిచారము; మానుషధర్మజ్ఞత; ఇవిగలవారెక్కడనో గాని లేరు. అట్టిపిచ్చి లోకులని యెదరన్న భీతియెవరికి? ఇట్లు నిందించెడు ప్రతివాఁడును స్వవిషయము వచ్చినప్పుడు వేఱగును. తదితరులు వానినిందించుటకై లోకులగుదురు. అదిగాక యొక గృహస్థుఁడు సమస్తకష్టసుఖముల నెఱింగి తనసంసారమును దానుద్ధరించుకొను చుండ దానిలాభనష్టములతో సంబంధము లేని పయి తేలగాఁ డ్రెండలనుసంగతిసందర్భముల నెఱుఁగకయే వానిచే యకృత్యములకు వంకలొత్తు చుండుటని లోకమునకుఁ గడు నభ్యాసమయినది. ఇట్టి దురభ్యాసములఁ బోకార్ప సర్వేశ్వరుఁడనుగ్రహించెడుఁ గాఁక! లోకో భిన్నరుచిః॥ అనునట్లు లోకులందఱు నొకపంథ నెప్పుడు నడువఁబోరు. "వృషభస్య తుకిం వా కాకస్య శ్రమకారణం॥ అనునటుల నెద్దుపుండు కాకికి నొప్పియా? కాఁబట్టి చిరంజీవియగు లక్ష్మణునకు నా కూఁతు నిచ్చెదను దయ చేసి యిప్పుడే శుభముహూర్తనిశ్చయము సేయుఁడు.

విప్ర- (ఆలోచించి) ఎల్లుండి తెల్లవాఱుజామున తారాచంద్ర బలములినవద్యములుగ ను

స్నవి. అదియేమంచిముహూర్తము.

బల- సరే అటులయిన మీరప్పుడు తఱలిరావలెను. ఇదిగో ఈకర్పూర తాంబూలమందికొ

నుండు. (ఇచ్చుచున్నాడు)

విప్రు- (పుచ్చుకొని) దీర్ఘాయుష్యమస్తు. ఇఁకమాకు సెలవొసఁగుము.

బల- చిత్తము. దయనుంచుఁడు.

(తెరలో వైతాళికుఁడు)

చ॥ పొలములనుండికర్షకులు పోయెదరిండ్లకు సైచకొండకున్

గొలఁకులడస్సివారిఖగకోటితటాద్భినిశేరుమండెనీ

ఇలనినుఁడుగ్రతేజమునచేఁచుచునుచ్ఛనుబొందివెల్గగా

ఖలనివహంబువోలెనతికార్శ్యమునొందెడునీడలిప్పుడున్॥

బల- (పైకిఁజూచి) ఓహో! మధ్యాహ్నమైనది. నేనునభ్యవహారాదికృత్యముల నిర్వర్తిం

పఁబోవలెను. (అందఱునిష్క్రమించిరి.)

ఇది ప్రథమాంకము.

బలజా సౌభద్రీయము.

ద్వితీయాంకము.

రంగము-కృష్ణమందిరము.

(అప్పుడు పరిచారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు-)

పరి- (ఆకాశమువంకఁజూచి) ఆహా! సర్వధర్మములను సంపూర్ణముగఁ దెలిసినట్టి పెద్దపెద్దలే సత్యముతప్పుచుండనిఁక నస్మదాదుల లెక్కయెక్కడ? బలరాముఁడు తనకూఁతుఁ శశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చెదనని తొలుతనుండియు వచించుచుండి యిప్పుడు దుర్యోధనుఁ డడుగఁబంపఁగనే యుబ్బి పట్టివెంగలియై పిల్లను లక్ష్మణునికిచ్చెదనుగాని యభిమన్యునకీయనని గంతులు వేయుచున్నాఁడు. కేవలధనము నే కోరినాఁడుగాని గుణదోషములనెంచినవాఁడుకాఁడు. పాండవులు సర్వదేవతాప్రసన్నతగలవారు. ఈకార్యము జరుగునను నాకు నమ్మకముచాలదు. ఊఁ! ఇంతకొక పరమార్థముగలదు.

క॥ కాఁగల కార్యములన్నియు
సాగకమానవు సరసిజభవుఁడే
యేఁగడియ కేదిగూర్చునొ
బాగుగయోచింపధర్మపద్ధతినెప్పుడున్ ॥

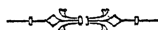
(తెరలో)

సాధు! దాసీపుత్ర! సాధు! క॥ కాఁగలకార్యములన్నియు॥ అను పద్యము మరలఁజదువఁబడుచున్నది.

పరి- ఓహో! మనప్రభువగు శ్రీకృష్ణభగవానులు సభామంటప మలంకరింప దయచేయుచున్నారు? నేను నాయన పార్శ్వవర్తినయ్యెదను- (నిష్క్రమించెదు)

ఇతి ప్రవేశకము.

[అంతట సత్యభామాద్వితీయుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు-]

కృష్ణు-సాధు! దాసీపుత్ర! సాధు! (క॥ కాఁగలకార్యములన్నియు॥ సను పద్యమును : అలఁ బఠించుచున్నాఁడు-)

పరి- అయ్యా! ఇదిగోయాసనము నిందుదయచేయుఁడు.

ఉభయులు-(కూరుచున్నారు.)

కృష్ణు- (ఆకాశమువంకఁజూచి తలపంకించుచు) ఆహా! సర్వలక్షణసంపన్నుఁడును మేనల్లుఁడునగు నభిమన్యుఁడుండె మాయన్న గారికి లక్ష్మణుఁడల్లుఁడు గావలసి చ్చెఁగా!

సత్య- నాథ! గీ॥ కూఁతుఁగలవారలవ్వలఁగూరుచుండ
వారికోరికలన్యునివలనసుండ
నిట్టినిష్ఠురవాక్యములిచటవీరు
పన్యసించుటవలననౌఫలమిఁకేమి॥

గీ॥ అలధనంజయసుతుఁడు మేనల్లుఁడగును
మీకసీరికిసమము గ మేనువర్ణ
అట్టియొపధ ర్శముత్వలఁగట్టివార
లుండమీరిట్లుపలుకుటయు క్తమగునె॥
అదియునుఁగాక యభిమన్యునిప్పటిస్థితిఁజూడఁ; బూజ్యులయిన బావగారి యు ద్రేకముఁజూడ; శశిరేఖ నభిమన్యునకుఁ గూర్పఁబూనుట వట్టివెఱ్రితనము.

(తెరలో)

మత్తకోకిల-ఎన్నిమాయలుగల్గుచుండె విదేమిచిత్రము! చూడఁగన్
జిన్నిప్రాయమునుండినాకలసీరిపుత్రికకోడలా
నన్నమాటలుకల్లలై యిపుడన్యుఁలంబులువుట్టెనే
నెన్నఁడైనను నెగ్గొనర్చితినే మొసీరికిదైవమా॥

కృష్ణు- (చెవియిచ్చివిని) అక్కటా! సుభద్రవచ్చుచున్నదిగదా! ఈ సెకీసంగతి యింత లోన యెట్లుతెలిసినదో; ఈపె నెట్లూరడింతును?

సుభద్ర-(నిట్టూర్పువిడుచుచుఁ బ్రవేశించుచున్నది-)

కృష్ణు- సోదరీ! ఎల్లప్పుడుం గలకలఁ దేజరిల్లుచుండు నీముఖంబీదినమున బొత్తిగఁ గలకఁ బాసి ఛిన్నపుచ్చుకొని కడునీనత్వమును సూచించుచున్నది?

సుభ- నావంటిమందభాగ్యురాలికి దీనత్వముగాక ధీరత్వమెట్లువచ్చును.

కృష్ణు- దుర్వారదైవదుర్విలాసముచే నీభర్త కాంతారసంతానములఁ గ్రిమ్మరుచున్నను నీవు ఖేదపడియెదవను చింతచే నెంతయు జాగరూకతతోనున్నవారము గాని వేఱుగాదు. అట్టియెడ నీవింతవంతనొందుటకుఁ దగిన నూతనకారణమేమి?

సుభ- అబ్బ! ఏమియు నెఱుంగనివానిఁబోలి యెంతచిత్రముగా నటించెదవోయి! శశిరేఖను లక్ష్మణునకిచ్చెదరఁటగా! (కన్నీరు పయ్యెటనొత్తికొనుచు) కాలవశమున నా భర్త యడవులఁబడి తిరుగుచున్నను లక్ష్మీసమానురాలయిన యీపిల్లను జూచుకొని రోజులు బుచ్చుచుంటి నట్టియెడ నామనోరథము అన్నియు నడఁగె- నాకొంగుమాట వోయె. హా! పాపఁపుఁ గాలపురుష! సాధుబాధక! అహా?

(యేడ్చుచు క్రిందఁ జతికిలఁబడుచున్నది)

కృష్ణు- (లేవనెత్తి సేద దేర్చి) అమ్మాయి! ఇంత వెఱ్ఱిదానవయితివేమి? నేనుండ నీకు మరియొకలోటు రాఁగల్గునా?

సుభ- ఔను ఇదివరకు నేనట్లులే నమ్మియుంటి అదియంతయును నేడు చెదిరి పోయెకాని, బలరామునికడ కొకసారివోయి సందేహానివృత్తిజేసికొని యవ్వల నినమాటలని వత్తమా?

కృష్ణు- అడ్డమేమి? పోదమురమ్ము- (ప్రక్కకుఁజూచి) సాత్యకీ!

సాత్యకి-(ప్రవేశించి) అన్నా ఏమిటి మయాజ్ఞ.

కృష్ణు- బలరాముఁడు శశిరేఖ నభిమన్యునకీయననెనఁట! కనుఁగొందమురమ్ము.

సాత్యకి-(సక్రోధ వైవర్ణ్యముగా) ఇదిగో సర్వసిద్ధుఁడను-

అంపఱు (నడచుచున్నారు)

పరి- అయ్యా! ఇదే బలరామసౌధము-

అందఱును బ్రవేశించిరి-

రంగము-బలరామాంతఃపురము.

(బలరాముఁడు సింహాసనస్థుఁడైయుండఁ గృష్ణుఁడును సాత్యకియు సుభద్రయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు-)

బల- కృష్ణా! ఈయాసనమునఁ గూరుచుండుము- సాత్యకీ! నీవునిట్లు గూరుచుండుము-

సుభ- (తనలో) ఏమి యీ చిత్రము! ఇదివరకెప్పుడు నత్యానందముతో నుండు నీతండ్రి నమున నన్నుఁజూచి తూష్ణీంభావమును వహించినాఁడే! అట్టివగుద్దినట్లు నేనె చ్చినకార్యము గ్రహించినాఁడు గాఁబోలు! ఔర!!

కృష్ణు- (సింహాసనముపై నొకచేయియుంచి నిలువఁబడి) అన్న!

క॥ కాఁగలకార్యములన్నియు
సాగకమరిమానవల్ల సరసిజభవుఁడే
యేగడియకేదిఘూర్చునొ
బాగుగయోచింపధర్మపద్ధతి నెపుడున్ ॥

కాఁబట్టి తోడబుట్టినది దర్శనమునకు రాఁగాఁ గూరుచుండుమనియైనయనఁ జెల్లదో అవలవ్యవహారములకేమి?

బల- నేనుగూరుచుండుమని రాజమర్యాదలు జరుపుటకేమి క్రొత్తగ వచ్చినదా యేమి

సుభ- అన్న! నన్నుఁగూరుచుండుమనిన నతనివాసిబీబువోదా? నన్నొకరుగూరుచుండు మనిచెప్పనేల? నేను క్రొత్తగరాలేదు. నేనుగూరుచుండెద. (ఒక్కచోఁ గూరుచుండి యన్నగారితో నేమోచెప్పబోవుచున్నది.)

విదూ- (తనలో) బలె! ఈయమ్మ వెనుక నొకసారినన్నుఁ గసరివేసినది, ఇప్పుడీమెను వం చించుటకు మంచిసమయమువచ్చినది. (పైకి) అబ్బ! మనకిప్పుడెక్కడను లేనిపే దయాపుణ్యాలువచ్చెను! ఎవనితో నేకార్యమున్నదో యెఱుఁగకపో-

బల- చాలించుము, తుంటెఁగొట్టిన బండ్లు రాలెననినీకెందుకీయసందర్భపుఁ బ్రశంసన

విదూ- అయ్యో! ఇతఁడేమో మనమాటననుసరించు ననికొని విజ్ఞాపించితిని. నన్నిప్పెదుట నేవంచించినాఁడు. ఇఁకఁ దలఁ దడవికొని మనమూరకుండుటయే పని.

కృష్ణు- అన్న!

గీ॥ చెంతనున్నట్టిస్వీయమానిని విడిచి
పరుల నెల్లునకాంక్షించుభంగిసుతను
సర్వలక్షణయుతుఁడు నుస్వస్రు సుతుండుఁ
బార్థఁ జానకీయనంటివేపరులఁగోరి?॥

అదిగాక.

క॥ మేనరికముఁదప్పింపఁగమానిలేగుణ

ద్వితీయాంకము.

దోషమంత్రుడు మహితాత్ములిలన్
గానసుతను బాధ్ఘునకు
దానమొసఁగి దానభువినిధన్యుఁడవగుమీ॥

బల- కృష్ణ! నీపక్షపాతఁపుమాటలు విని నేనెట్లు మోసపోదును?

ఉ॥ లక్షణవంతుఁడై వెలయు లక్ష్మణు నెల్లునఁ బోల్చి చెప్పెదా
భిక్షుకుఁడైన పార్థునిఁ బెద్దగఁ జెప్పెదవిక్షువంచు నీ
పక్షమె చూతుగాని యతివన్ దగుభర్తను చూపఁజాలవీ
నుక్షియె? కాక; సోదరునికూఁతుర దేడఁబ్రొవ్వ లెచ్చటన్॥

క॥ తాఁదాల్చిన కుండేటికిఁ
బాదములిలమూఁడఁటంచుఁ బల్కెడు భంగిన్
బీదయగు పార్థు పట్టిని
సోదర! కురునూనుఁ బోల్పఁ చోద్యముఁగాదే॥

క॥ నవచంద్రసభక్ష్యాన్నము
లెవఁడావలఁద్రోసి గంజి నేకొనఁ జెంచుం
భువివాఁడు లక్ష్మణుని విడి
వివరింపక పార్థునకుఁ బిల్లనొసంగున్॥

కృష్ణు- (సుభద్ర వంకఁ జూచుచున్నాఁడు.)

సుభ- అన్నా! గీ॥ ప్రాణనాథుఁడు మఱఁదులు బావలెల్ల
విధివశమ్మునఁ గానల వేఁగుచున్న
మీఱు సిరిగల్గియిటులుండ మీరు నాకు
దిక్కటంచును నమ్మితిఁ ద్రికరణముగ॥

చ॥ పురజనులందఱుం జెలఁగి పూర్వమునుండియు నీతనూజనా
వరసుతు భార్యయం చనని వారణవాక్కులఁ బల్కుచుండిరా
పరువును నిల్పి యన్యనకు పన్నలకున్పను బెండ్లి సేయఁగన్
మరలక సాదరంబుగ నమాయ భిమన్యునకీయు టొప్పగున్॥

క॥ చెల్లెండ్ర మాటలన్నలు
చెల్లించుట లెస్సయగుటఁ జితజిత్పుఁడు మే

నల్లుండభిమన్యునకును
బిల్లం దయచేయుమదియెఁ బ్రీతియనదగున్॥

క॥ ధనవంతులయినవారికిఁ
దనయల నెవరైన నొసఁగెదరదిఘనంబే
పెనుబీదవానికిచ్చిన
ఘనునకెయిహపరములందుఁగల్గుశుభంబుల్॥

బల- ఆహా! ఎంతచిత్రమైన మాటనువింటిని నేడుసుభద్రా! ఏదీ! ఇప్పుడునీవుపలికిన ముద్దుమాటలుతనివితీఱలేదింకొకమాఱువచింపుము చెల్లెలా! నీకొమరునకు నాకూతునీయవలయునో! నీకుసిగ్గేలలేదు! ఆహా! పాడులోకము! తమకోరికఁ జెల్లించుకొనువిషయమున నీప్రజలకుఁ యుక్తాయుక్తములుతోఁచవుగదా! రత్నమువంటిపిల్లనుగొంతుగోసినీకొడుకునకుఁ గట్టిపెట్టకపోయినలోటేమి? నీకొడునకుఁ బెండ్లి కాకపోయిననెవరికిచింత? ఏమిమునిఁగిపోయె! బాగుబాగు! నీకోరికఁ జూడనందనిమ్రానిపండ్లకఱ్ఱులుసాచుటగానున్నది. లోకములోనొకముష్టివాఁడు తొలుతగుప్పెడుభిక్షమనుచువచ్చి యొకగడియ కూరుచుండనిచ్చిన భోజనార్థి యగును. అట్లున్నవి నీయడియాసలు!

మత్తకోకిల॥ కూఁడుగుడ్డలతోడఁదృప్తిలికూర్మినుండకపైపయిన్
గోడలంమువచించెదౌబలె! కొల్లబోవునెభాగ్యముల్
చేడె! యేడగృహప్రవేశముసేయఁజేతువెకోడలన్
జూడఁజూడఁగనిట్లుదోఁచెనె! చోద్యమయ్యెఁగనుంగొనన్॥

గీ॥ కామధేనువునింటనుగట్టిపెట్టి
కట్టెలకుఁబ్రాకులాడెడుకరణిఁదోఁచు
యక్షరాట్తుల్యలక్ష్మణునవలవిడిచి
కొండద్రిమ్మరియగుపార్థుకొడుకుకీయ॥

సాత్యకి- (చివ్వునలేచి) అన్నా?

ఉ॥ అర్థిలిలేనిచోసుతనువాకపపాత్రునకీయనంటివా
దుర్మదులైనకౌరవులస్తోత్రముసేయుచుఁబెద్దసేపుస
త్కర్ములఁబాండుపుత్రులనుగాఱులు పల్కసహింపవచ్చునే

ధర్మనిధాన! నీరసనదాల్చెదు వెట్లుమహాత్మదూషణన్॥

సుభ- (దైన్యముతో) అన్నా!

సీ॥ మృగరాజవిక్రములగు పాండుపుత్రుల నెడఁబాసి మీయింటఁ గడుపుఁ గూఁటి
కిటులుంటచేఁ గదా! యింతిపలుచనైతి నైనఁబో చెల్లెలనగుటఁ గాన
దప్పేమియన్న నాతనయుఁడు తెస్సెనఁ గోడలే రాకుండఁ గొల్లవోనె
మున్ను నీవాడినవన్నియేమాయెను వత్తాపహృతికంటెఁ దప్పగలదె
క్షితిని దుశ్చింతులెద్దానిఁ జేయఁదగరు
చెల్లబో! నేను బోయెద సిగ్గువచ్చె
నింక నీవును కురురాజు నేకముగను
కట్టఁగట్టుక వ్రేలాడుఁడుట్టిగట్టి॥

విదూ- హలాయుధ! ఏడుతరముల నాటి తోడఁబుట్టిన పడుచ కనులఁదడి వెట్టిన దండె
మున నున్న ఐశ్వర్యముల గ్గినంటుకొన్నవట సుమీ!

సుభ- (కృష్ణునితో) అన్నా ఇంతేకద!

కృష్ణు- నేనేమి సేతునమ్మా?

గీ॥ నేను బల్కెడు మాటలు నీళ్ళకన్నఁ
బలువనగఁ జూచి యెప్పుడుఁ బల్కుసీరి
పాండవుల యెడ నాకెప్డు పక్షమంచు
గాన నేనేమి సేతును కన్యపట్ల॥

మాయన్న నాకెప్పుడును పాండవపక్షపాతియనియే పేరుంచినాఁడు- నావలన నగున
దేమియు లేదు- నీవదిక్కుగల చోటికిఁబొమ్ము-

బల- అబ్బ! కృష్ణునకెక్కడను లేని పౌరుషము వచ్చినదే!

కృష్ణు- సహోదరిసముఖమునకు వచ్చిన నాపై నతికఠినోక్తుల నొప్పించి పోనాడిన మీ
యట్టి ధర్మవర్తనులకుఁ బౌరుషము గాని ధర్మవర్తనులగు పాండవుల యెడ ప
క్షము వహించిన నాకు నిజము చేతఁ బౌరుషముండుట తప్పే.

విదూ- వహ్వావ్వా! కృష్ణుఁడు నా మనసునకు వచ్చినవాఁడు తనలో (బెల్లము గొట్టిన
రాయివలె హలాయుధుఁడూరకుండెను. ఏమనునో చూచెద)

బల- (కోపముతో చేతులుచాచి) వాసుదేవ ఈపె నర్జునునకిచ్చి యింతగాన సుభ విం

చితిమి- ఇఁకశశిరేఖ నభిమన్యునకిచ్చి రెండుచేతుల జుత్త్రైదవుగాఁబోలు నేమి !

కృష్ణు- అన్న ! ఇష్టస్వాంత కృతమగు కార్యములయందు దోషారోపణముఁ జేయుటకుఁగా ... పోరి, నే- "అతిసర్వత్రవర్జయేత్" తృణన్యాయమున సుధయందతి ... యుండును కావున నది వర్జనీయముకాదే ?

(తెరలో)

ఉ॥ కిలకిలమంచుఁ గూయుచును గిములఁజేరెడుఁ బక్షిసంఘముల్
లలనలు మెల్లమెల్ల నలంకరణక్రియలన్ మెలంగెదర్
పొలుపుఁడుసత్పథానుగమశీలుఁడు చల్లనిరాజువచ్చునం
చలరుచుఁ బూర్వదిగ్వనితయానన మందను రక్తిఁజూపెడున్ ॥

బల- (సక్రోధసంభ్రమముగా) ఇఁక సాయంకాలమయినది కాలకృత్యములకును నే నేగెదను-

(నిష్క్రమించెను.)

కృష్ణు- బాగుబాగు ! (తలయూచి) సుభద్రి ! నేనును కాలోచిత కృత్యములఁ దీర్పఁ బోయెదను నీవు వగవకుండుము- నీబిడ్డకుఁ బెండ్లికాకపోదు- నీకోరికయెట్లో నట్లె జరగఁగలదు- నీవు ధైర్యముగా నుండుము- సేవక ! మార్గము !

సేవ- అయ్యా ! ఇట్టిట్లు-

(ఉభయులు నిష్క్రమించిరి-)

(తెరలో) పంచచామరము-

బలే ! పసందు మేల్ శబాసు పార్థనందనుండుకా
నలందు వ్యాఘ్రసింహ ఖడ్గ నాగశల్యపోత్రులం
బోలోపాలం మఁబట్టిచావ మోఁదిశౌర్యమూర్తినా
విలక్షణంపు రూపుదోఁప వేటనుండి వచ్చెడున్ ॥

సుభ- (చెవియిచ్చివిని) అదిగో నాకొడుకు వేటనుండి వచ్చుచున్నాఁడు ! ఇప్పటి మాటలతని కెట్లుచెప్పుదును-

అభిమన్యుఁడు- (ప్రవేశించి కొంచెము సేపుజూచి) అమ్మా ! నీముఖమిాజీవనము మిక్కిలి విచారమును వెల్లడించుచున్నది- కారణమేమి ?

సుభ- (మోముమంచి యూరకున్నది-)

అభి- (సమీపించి) తల్లీ ఒకవేళ నడవులలో భ్రమలఁబడు నాపితృజనముకడనుండి యేమియు వర్తమానము దెలియలేదుగద (తొందరపాటుతో) వారికి క్షేమమేకద !

సుభ- (ముఖముప్రక్కకుఁద్రిప్పుకొనుచున్నది)

అభి- (తనలో) అయ్యో ! ఈపె యేసంగతియుఁ జెప్పకున్న దేమికర్తము ? (కొంచెము యోచించి) కాని ! నాపితృజనము క్షేమముగ నేయున్నారు- లేకున్న నీపె యిట్లుండదు- నాపైనే దేని కోపకారణమున నిట్లున్నదిగాఁబోఁచెదను- (తల్లి పాదములపైఁబడి సబాష్పగద్గదికముగా) జననీ !

సుగంధి॥ చిన్నిగోలనైననన్నుఁ జిక్కఁబెట్టఁబాడియే
యెన్నఁడైననీకుమాటు సేవొనర్చినాడనే

సుభ-(కోపముతో నభిమన్యు నావలనుగెంటి తాను విముఖముగాఁదిరిగినది)

అభి- (లజ్జాక్రోధములతోఁ జివాలునలేచి)

సుగంధి॥ అన్న కన్నతల్లికిట్టు లాగ్రహంబుఁ దెచ్చియిం
కెన్ని సేయనేమిలాభమీయసుల్ త్యజింతుఛీ ॥

(అనియొఱలోని కత్తిఁబెఱుకుచున్నాఁడు-)

సుభ- (దిగ్గనలేచి) అయ్యయ్యో ! దుండగీఁడ ! త్వరపడకుము ! త్వరపడకుము- (అని యొక్కయొఱకచేఁ జేయిపట్టికొన్నది)

అభి- (రోషముతోఁ జేయివదిలించుకొనఁజూచుచు) అమ్మా ! మాతృదేవతాసహ్యావర్తనుఁడగు నీసుతుని మఱియొకతీరుగానిమ్ము-

సుభ- అబ్బాయి ! నీకోపమెంతమాత్రమును లేము శాంతించుము-

అభి- అటులయిన మఱినీవిచారకారణమును జెప్పుము-

సుభ- (నిట్టూర్పువిడుచుచు) కుమార, అభిమన్యు-

చ॥ అలశశిరేఖనీకుఁ బ్రియయౌనని నేమదినమ్మియుండని
న్నలరిఁగజేసి కౌరవుల కర్పణసేయఁగఁ బూనెసీరి యీ
ఖలునకు నెన్నఁడైన నపకారమొనర్చితినన్న లేదు సా
మ్ములమఱిఁగోరివారలకుఁ బుత్రికనీయఁగనుద్యమించెమా ॥

అభి- (విఱుగగవుతోఁగూడిన నైరస్యముతో) తల్లీ ! ఘోర ! ఎంతవెఱ్ఱిదాననైనీవు క్షోభించి నన్ను క్షోభపెట్టితివి- బలరాముఁడు తనగర్భవాసజనితయగు శశిరే

ఖను దనకిష్టమయినవారికిచ్చుకొనుపట్ల నీయాటంక మేమి ?

సుభ- అదిగాదు కుమార ! బలరాముఁడు పిల్లనీననుట యెట్లున్నను నన్నీ దేహము

డువఁదగినన్ని కాలులాడినాఁడు ఎట్లు వగవకుందును- ఆమాటలువినుము-

బెట్టిన కూడును తానిచ్చిన గుడ్డను కట్టి యూలనుండక సకలైశ్వర్య సంపన్న

లగు తెంకూతును నేకోడలనుట తప్పట- కొండద్రిమ్మరియగు నీతండ్రితో వి

మంచుట కామధేనువను బోనాడి కట్టె లమ్ముకొనినట్లట వేయేల అన్నమా

లన్నటులే జెప్పెదవినుము. (కూడుగుడ్డలతోడ, నవరసభక్ష్యాన్నము కామధే

నింట ననుపవ్యములనుజదువుచున్నది-)

అభి- (పాముపలెబుస్సకొట్టి యతికష్టముతోఁ జెవులమూసికొని)

గీ॥ అక్కటా! పాపియాసీరియాడినట్టి

ప్రల్లదంబుల నేలనాయుల్లమవియ

వేలువేలుగఁ జెప్పెదు వీను లెంతొ

తూఁట్లుపడనిట్లనెనెన్ను దుర్మదమున॥

(మల్లఁ జఱచి)

పంచచామరము॥ సరే! సరోజనేత్రినీయుసాగకున్నఁబో! బలే

దురాత్ముఁడౌసుయోధనుఁ సుతుల్ కడంకఁజేసియా

పరేతరాట్సుతోడుల క్రబభాకరాగ్నితుల్యులన్

గరంబునింద సేయ నేమికారణంబొ చూచెదన్॥

మ॥ బలరామాసులుయాదవుల్ మఱియునా పాపాత్ములా కౌరవా

ఖ్యులునీరేజభవాదిసర్వదివిజుల్ ద్యోలోకముంభూమియున్

బెలుచందాకినరూపుమాఁపిజనకుల్ ప్రీతిల్ల గానిప్పుడా

లలనంజేకొని పెండ్లియాడెదను నాలావందఱున్మెచ్చఁగన్॥

(అనిధనుష్టంకారము నేసిపోఁబోవుచున్నాఁడు)

సుభ- చేయిపట్టుకొని

గీ॥ కొడుక! నీవిప్పుడేగ మ్మూఖులుగిణింతు

కాక! గయ్యాళియాసుభద్రమ్మయనుచు

బిల్లనీనన్నఁబోయెఁబో! చెల్లుగాక

మామపైఁగత్తిఁగట్టుటమానుతండ్రి?

అభి- పెనిమిటినివిడిచిపుట్టినిల్లేసౌఖ్యదాయక మనియెంచుమూఖురాలు లోకములోఁబలు
కష్టములనొందెదరుసుమీ?

గీ॥ "భర్తకై యగ్నినైననుబడఁగవలయు" ననున్యాయమెఱుఁగవే

సుభ- నాయనా! ఇందునాలోపమేమియులేదు. నేను వెంటవచ్చెదనని యెంతవిలపించినను నిసుగువై ననీసంరక్షణమునకై నన్నిచట నుండుమని నీతండ్రినాకాజ్ఞనిచ్చినారు.

పరిచారిక- అమ్మా! భోజనసమయమయినది దయచేయవలెను.

సుభ- కుమారా ప్రాతఃకాలమున భుజించివేటకయి జని అలసివచ్చితివి- ప్రొద్దుపోయినది భుజించినవెనుక యోచింతములెమ్ము-

(అందఱు నిష్క్రమించిరి)

ఇదిద్వితీయాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

తృతీయాంకము.

రంగము-శశిరేఖాంతఃపురము.

(అప్పుడుచంపకమాలప్రవేశించుచున్నది-)

(తలపంకించుచు) ఔర! ఇంతలేసి శౌర్యములుండునాగాఁబోలు! నిన్నరాత్రి సుభద్ర; కాముకులతోఁగూడ నెచ్చటికోఁ బోయినట్లు వదంతికలిగినది. ఎచ్చటికోయేమి? పాండవులకడకే కావచ్చును. ఔను! కాకేమి? బలరాముఁడాడిన మాటలకు సుభద్ర యింకయుఁ బరమశాంతురాలుగనుకనే యోచించికొన్నది. మఱి నాబోటిదిగావలసినది! అప్పుడె ప్రాణత్యాగముచేసియుండును! పోయెఁబో! ముందీసంగతి శశిరేఖ వినినంతనే యాపెనెట్లుపట్టఁగల్గుదుము దైవమా! ఇదివఱకే యభిమన్యుని మనసుదీఱ తలచు చూడనైతినని కడువిలసించుచున్నది. ఇప్పుడీసంగతి మఱియు మిక్కిలిగాఁ బొక్కునుగద! కానిమ్ము! ఎట్లెట్లోజరుగగలదు. (ప్రక్కఁజూచి) అదిగో శశిరేఖ సఖీసహితముగా నీవైపునకేవచ్చుచున్నది. నేనింకొకదెసకేగెదను. ఈసంగతివానోటఁజెప్పలేను-(నిష్క్రమించెను)

ఇదిప్రవేశకము.

(అంతటశశిరేఖయు సఖులును బ్రవేశించుచున్నారు)

శశి- సఖీ! శీలవతీ! ఈమధ్య నాహృదయమేమో వాచామగోచరమయిన యవస్థనొందుచున్నదిగదస్మి!

శీల- చంద్రముఖీ! మనశశిరేఖహృదయసంభ్రమకారణము నీవేమయిన నెఱుఁగుదువే!

చంద్ర- గుణ[illegible]కురాలవగు నీవనుగ్రహించవలెను. నేను వేరనకేపెద్ద?

శీల- అటులయ్యిన నీమగండు మిగుల పన్నోలకుప్పగదా! నీవెట్లు,

మధురవాణి- మీలోనెవరు కయ్యములాడుటయే కాని శశిరేఖ వంత బాపరైరి.

చంద్ర- ఆపనినేవి. నేనలాలుకు తియ్యని మాటలచే సఖురాలి సంగతియు వాపదగును

మధు- సరే, నీమాట నేల వ్యర్థము సేయవలెను. నాకిట్లు తోఁచుచున్నది వినుఁడు.

గీ॥ వయసువచ్చినతోడనె వనితలకును
మగనిజతగూర్పఁ రేలకో మహిని బ్రజలు ॥

చంద్ర- (చప్పట్లుగొట్టుచు) ఆ! తెలిసినది! శశిరేఖ మనోవ్యథకు కారణము నాకును తెలిసినది!

గీ॥ బంతులనుమీఱుకుచములీపగిదినుండఁ
బాపమీబిడ్డ మనసెట్లువశమునొందు ॥

శశి- (కోపముతోఁగూడిన చిఱునగవుతో) మచ్చికలార! మీతోఁజనవిచ్చి ముచ్చటించుట నా చేతప్పు.

శీల- అబ్బ! మన స్త్రీజనమునకున్న మహోద్రేకమే యీాపెట్టు! చెల్లిపుట్టిల్లు మేనమామకెఱుకయున్నట్లు నీనక్కజిత్తులన్నియు నాయొద్దనా శశిరేఖా? విను మఱి-

గీ॥ బలియుఁడును రూపవంతుఁడు భాగ్యశాలి
యైనమగనిని గూడి సౌఖ్యంబునొంద
నమ్మరో! చిత్తచాంచల్య మావలుంపె
నిమ్మహిస్త్రీకి స్వర్గనిభమ్ముగాదే ॥

శశి- (అతిమోదముతోఁ బారవశ్యమునొంది) అమ్మలార! చల్లకువచ్చి ముంతదాఁచ నేల? నేనును నాప్రాణనాథుఁడై - (నిట్టూర్పు పుచ్చుచున్నది-)

శీల- చెప్పుము- చెప్పుము- అభిమన్యుఁడును-

శశి- (లజ్జాహర్షములతో) యింతనాటనుండియుఁ గలసి మెలసి యాడికొనుచుంటిమిగద! ఇప్పుడీరాణివాసమను కారాగృహమునఁబడి యామహాభాగునిఁజూడకుండ నెన్నినాళ్లు గడపఁగలనో?

మధు- అమ్మా! ఎప్పుడును సంతతసాన్నిధ్యముచే నంతమోహముండదు. తొలుత నీతీరు
గ నన్యోన్యవశఁ నాకాంతుఁ దేఁ [illegible]
గనుండెను. దైవానుగ్రహము [illegible]
గనప్రేరణమానముచేన [illegible]

శశి- ఆహా! ఏమి తేనెలొలుకుచు నాపరితాపమణఁచినవే నీతియ్యమాటలు!! ఏమైనను నామనస్సంతకంతకు వశముదప్పుచున్నది- ,,గతకాలము మేలువచ్చుకాలముకన్నన్॥ అనునటుల వెనుకటిదినములన్నియు దాఁగుడుమూఁతలచేతను, గుజ్జనగూళ్ళచేతను, బొమ్మలపెండ్లిండ్లచేతను' అతిసౌఖ్యముగ వెడలింపఁబడినవి- (సబాష్పగద్గదికముగా) ఆదినములిఁకజూడఁబోముగద! ఇప్పుడంటివో! యసంఖ్యాకములగు మనోవ్యథలునన్ను బాధింపఁదొడంగెను. నాకిప్పుడేమియోగాని మిన్నువిఱిగి మీదఁబడినట్లున్నది- ఏమి సేతును?

చంద్ర- ఆశేషజనరంజకంబగు నుద్యానవనమునకుఁ బోవమురమ్ము. అచ్చట సుఖముగఁ బ్రొద్దుపుచ్చెదము.

శశి- సరే, మీయిష్టము- నడువుఁడు.

అందఱును (లేచినడుచుచున్నారు.)

చంద్ర- (ముందుచూచి) ఓహో! సఖీ! ఇదిగోయుద్యానము-

అందఱును-(ప్రవేశించిరి.)

శీల- తరుణీ! నీవలెనేతరుణమయిన జిగిగలయీయుద్యానవనముఁ జూడవమ్మా! ఇచ్చట.

గీ॥ బొడ్డుమల్లెలువిచ్చియీభూమినంతఁ
గప్పెసౌరభమదిగాకకప్పురంపు
టనఁటిచెట్లులసొబగునీయందమయిన
యీమావులతోడవియ్యమునొందుచుండె॥

మఱియు శుభసూచకంబులనేకంబులు పొడగట్టుచున్నవి. ఎట్లంటివో?

మ॥ చెలి! చూతారుణపల్లవంబులనుభక్షింపన్ మదంబెక్కి కో
కిలసంఘంబులుదూర్యరావములునాగీపెట్టనీతేంట్లువే
శ్యలనన్ ,,రీ" యనిమేళగింపుసలుపన్ శశ్వత్క్వణత్కారముల్
లలిస్వస్తుల్పచరింపువిప్రులనఁగళ్యాణంబునీకొప్పెడున్॥

శశి- (నీరసభావముతో) ప్రియసఖీ! మందభాగ్యులకొక్కెడశుభమ్ము సేసఁబు నే? ఈయుద్యానమునఁబ్రొద్దుపుచ్చుటకువచ్చిన నాకిచ్చట నేటికెదుఱీదుటయైనదే!

ఉ॥ చూతములెల్లఁబూయ, సిరిచూలియుఘవే రణలేఖవారియనెం
తోతమకంబుమీఱఁబికయూథముగూయ, ద్విరేఫసైన్యముల్

ప్రీతిగఁ బ్రోయ, నామనస్సుఖీతినిముగ్గెడు మందమారుత
వ్రాతము దేహమంతటనువహ్నివిధంబునఁగాక పెట్టెడున్॥

ఆహా! అలబ్ధఫల మనోరథులకివియన్నియుఁ బరమశత్రువులుగదా! (నిట్టూర్పుతోఁ జదికిలఁబడుచున్నది)

మధు- సఖీ! ఇంత చేతఁగానిపని చేయుచుంటివేమి? మానవతులుతమసౌందర్య సౌశీల్యాదులచేఁ బురుషులు తమకువశులగునట్లు సంచరింపవలయును కాని యిట్లు బేలతనము గానుండనగునా! (లేవనెత్తుచున్నది)

శశి- (అటునిటుఁ జూచి)

గీ॥ కడఁగి యేడాకు లనఁటిని గాఁగలింపఁ
దాపవిశ్రాంతియగునో! తలఁచిచూడఁ
గానినాబోఁటిగత్తె కుఁగష్టమదియుఁ
దాపమార్పంగఁ గల్గుట తలిరుఁబోఁడి॥

(అప్పుడేటాకులనఁటి చెట్టును గౌఁగలించికొనియులికిపడి)

గీ॥ ఉవిద! సల్పఁగ సప్తపర్ణోపగూహ
నము నుదుస్సహ తాపోపశమనమునకుఁ
గేవలంబుగ వైరుధ్యభావమొందె
హుతవహుశమింప వేర్చినఘృతమువోలె॥

మధు- ఇప్పుడు నాకొక్కయుపాయము తోఁచుచున్నది.

శశి- (తొందరతోడి దైన్యముతో) అదేమో సెలవీయుము తల్లీ!

మధు- ఆఁ! ఏమి యీశశిరేఖ యనునయము?

శశి- (కోపముతోఁ బులుకు పులుకునఁ జూచుచు) పిల్లికిఁ జెలగాటము నెలుకకుఁ బ్రాణ సంకటము ననునట్లు మీరిప్పుడు నన్నుఁ బరిహసింపక మరేమిచేసెదరుఁ? (కన్నీళ్లు విడుచుచు) మీరింత కఠినహృదయులు

మధు- నెచ్చెలీ! కోపము సేయకుము ఎవ్వరికిని యౌవనచాపల్యమే నీప్రియుని యాకృతిని జిత్రపుఁ బలకపై లిఖించి చూచికొందువేని కొంత కాలయాపనము కావచ్చును.

శశి- (ఆలోచించి) సఖీ! (నిట్టూర్పుతో) అచికొనసాగదే? ఏమా?

గీ॥ వాసీయాననమాత్రంబె వ్రాయునంత

గుండె రఘిల్లె నియక్కటా! ఘోరముగను
గన్నులను వేఁడి బాష్పముల్ గ్రాలఁ జివేయఁ
బూను నా మొగ మింకెటు పూర్తిసేతు॥

(తలపకించి)

కానిమ్ము! అంతపఱ్ఱకైన వ్రాసి చూచెదను? (పలకపై వ్రాసి)
ఓహో హో! (అని మూర్ఛబోవుచున్నది)

సఖులు- (పన్నీరుజల్లి లేవనెత్తుచున్నారు)

శశి- గీ॥ తెల్లఁదామరలను నవ్వికొల్లలాడుఁ
బొల్లి సవ్వల్ల భాగ్యమో చెల్ల వినవె
అదియ యస్వాంతమాయ సమష్టిలాగు
భంగి నా మనసు నువశపఱుచుకోనియె॥

తెఁ- సఖీ! నీవు బొత్తిగ నలసియున్నదానవు. కొంచెము సేపీ సెజ్జపై బవళించి నిద్రించుము. చిత్తైకాగ్రతతోనున్న నీవు కలనైనను బ్రియదర్శనమగునేమొ?

శశి- ఊఁ! అదియును ట్టిదే.

గీ॥ వల్లభుని బాయుదావపావకుని కన్న
నెక్కుడగు వేఁడి మనమును గ్రుక్కఁ జేయ
నెక్కడిదె నిద్రసుఖమేద నింతయున్న
లోప మేమిటఁ గల్గు నెలోలనేత్రి॥

కాబట్టి మనయీయారంభములన్నియు నీకసట్టివి. నేనొక్క పరమార్థంబు నెప్పెదవినుండు చంద్రుఁడు లేక కుముదము వికసింపదు. కావున నప్పుడు శరణము వ్యర్థయో.

సఖులు- అబ్బ! అట్టులని మాడెంపంబులు నీవు నేయకమ్మా.

శశి- లేక ప్రియజనగాఢాలింగనసుఖస్థితియో.

(తెరలోః) తథాస్తు తథాస్తు

అందఱును (చెవియిచ్చి వినుచున్నారు)

శశి- మన చేటియగు సీమంతిని వలెనున్నది. ఏదో మంచిమాట వినఁబడునట్లున్నది-

సీమంతిని- (ప్రవేశించి)

గీ = నీకుఁ బెండిలియయ్యెడు నీరజాక్షి
ఎల్లిసుముహూర్తమనుచునీ తల్లి నన్నుఁ
బెండ్లిసింగారమును జేయఁ బ్రేమమీఱఁ
దోడి తెమ్మని నన్నంపెఁ దూర్ణముగను॥

శశి— (నిర్విశేషానందపరవశయై) చేటి ! ఈకంకణమును జేకొనవే- (అనియిచ్చుచున్నది-)

సీమం— (పుచ్చుకొని) అమ్మలార ! త్వరగా లెండు

అందఱును— (లేచి నడుచుచున్నారు)

సీమం— (ముందుచూచి) ఇదిగో గృహము. రేవతీదేవి నీకొరకై నిరీక్షించుచున్నది.

అందఱును— (లోపలఁ బ్రవేశించిరి.)

రంగము— రేవతీదేవియంతఃపురము.

(రేవతికూర్చుండి యుండగా సఖులతోఁ గూడ శశిరేఖ ప్రవేశించుచున్నది.)

రేవతి— (శశిరేఖను గౌఁగలించుకొని) పుత్రీ ! ఈదినమొక్కసారి యయినఁ గనఁబడలే దెక్కడుంటివింతసేపు ?

శశి— తల్లీ ! ప్రొద్దుఁ బుచ్చుటకై యుద్యానవనమునకుఁ బోతిని-

రేవ— సరే ! ఈపీఁటపైఁ గూరుచుండుము నీకలంకరించవలెను.

శశి— (పీఁటపైఁ గూరుచుండి) అమ్మా ! నాకీపునరలంకారకారణమేల ? నేనింతకుముందే కద యలంకరించుకొనినది)

రేవ— అదియుంతయు నలంకారముగాదు- ఇప్పుడు నీవు వివాహాలంకృతవయ్యెదవు.

శశి— (తనలో) హృదయమా ! ఇఁకనైన స్తిమిత పడుము-

రేవ— (అక్షతలు చేతఁబట్టుకొని)

క॥ నీయత్తకడుపుచల్లగ
నాయతిమైమాతృగర్భ మదియునుచల్లై
ౘైయెల్లప్పుడొప్పెడు సిరి
రాయానికృపగల్గునంత రాయరహితమై॥

(అక్షతలు శశిరేఖశిరముపైఁ జల్లి) పరిచారకలారా ! ఇఁకమీరు మీమీయుత్సవములఁ జేసికొనుఁడు- నే నేగెద.

(నిష్క్రమించెను-)

శశి- సఖులార ! ఇదియె నాకానందసమయము- సరస సల్లాపములతోఁ బ్రొద్దుబుచ్చ రమ్మా.

గీ॥ మనసుకోరికదీఱంగ మంచిసమయ
మిపుడచేకూఱెసఖులెల్ల నిచటనుండి
రహహా ! యీసుఖమునకంటె నరయనెట్టి
సుఖముసుఖమన్ని నెంతురేసుదతులార ॥

మధు- మనసరసనరసనుండ సరసములకేమికొదువ.

సరస- (తనలో) ఈమె నాకే తాటియాకులు గట్టుచున్నది- దీనినేరీతినైనను జిన్నబుచ్చెదను- (పైకి) మధురవచనా ! నీవెవనియందేనో గంటుకనఁబడుచున్న దేనమ్మా?

మధు- గీ॥ కల్కి ! రాజిల్కసుధజిల్కఁ జిలికిపలుక
ప్రేముడించిముద్దాడంగఁ బెదవిఁ గఱచె

సర- ఔ ! గీ॥ పత్తులకుఁబండ్లపైఁబ్రియ భావముంట
దొండపండనికాఁబోలు తోయజాక్షి ॥

శశి- సరసవచనా ! మధురవాణి వివాహమయినదిన్నదిగదా నీకీయనుమానమేలనే ?

మధు (రబ్బసముతో) అవునులే నీకును రేపటితో నాయాటంకముతీఱును గా!

శశి- (వెనుకకుఁజూచి) ఇదిగో మనచంద్రికవచ్చుచున్నది.

చంద్రిక-(ప్రవేశించి) సకియా ! ఏమిచెప్పుదు నీయదృష్టము!

సీ॥ బాకాసనాయిలుబాగుగా మ్రోయంగఁ దూర్యరావమ్ములతోడమించి
తెల్లవాఱినభంగి దిశలెల్లదీపింప వేలుమత్తాబులు వెల్గుచుండ
దేవాంగనాసమదేహాలువేశ్యలు చిత్రలాస్యంబులుసేయుచుండ
వందిమాగధరాజి వందనంబులుసేయ సకలవిద్వజ్జన సహితముగను
విపులరథ హయ గజ సైన్య విస్తరాతి
పాదఘట్టననిర్గతబహుపరాగ
చుంబితాకాశులైకడు సొంపుమీఱ
వచ్చివిడిసిరియదురాజ వైపువారు ॥

శశి- ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము!! పాండవులకును గౌరవులకునుబద్ధవైరముకాదటే! అట్టియె

డఁ బాండవకార్యమునకుఁ, గురురాజువైపువా, రేలవచ్చెదరు?

చంద్రి- ఇది కడుఁ జిత్రముగ నున్నది! బలరామపుత్రికవైన నిన్ను దుర్యోధనపుత్త్రుఁడైన లక్ష్మణునకిచ్చుచుండ నిందుఁ బాండవు లెచ్చట వచ్చిరి? వారడవులలోనె.

శశి- (విషణ్ణతతో) నిజమే నాసఖీ! (తొందరపడుచున్నది)

చంద్రి- నీతో నే నెప్పుడైనన బద్ధము సెప్పితినో?

శశి- (దేహము కంపించి నోటఁ దడియారగ గద్గదస్వరముతో) హా? పాపపు దైవమా! నే నేమి తప్పు జేసితినని నన్నిట్లు మరణశరణముగాఁ జేసితివి? (అని నేలఁబడి యేడ్చుచున్నది)

సఖులు- (నిరుత్సాహలయి విన్నఁబోయిన ముఖపద్మములతో) అమ్మా! లెమ్ము. ఇంకను విచారించి నిజమును దెలిసికొందము. అంతకు నదియే నిశ్చయమయినచో నిట్టి విరోధులగు శశిచంద్రులతో డిపొత్తు నీకేల? మన్ననయేల? ఎట్టులైన నీ కోర్కెఁ జెల్లించెదము లెమ్ము.

శశి- (లేచి) సఖీ! నాకేమియుం గానరాకున్నది సరే! ఇక్కడకు నా మనోరథ మింతపూర్తియయినది. మఱి నా ప్రాణసముఁడయిన సుభద్రానందనుఁ డెచ్చట నేమి సేయుచున్నాఁడు?

చంద్రి- ఈవార్త వినఁగా నే తల్లితో నడవులకుఁ బోయినాఁడు.

శశి- కష్టము హాకష్టము! అయ్యో! క్షతముపై క్షారము గూడ పడినదా? ఓ ప్రియతముఁడ! పూర్ణిమా సుధాంశునిబోలు నీ నెమ్మొగ మిఁకఁ జూతునా?

(అని మూర్ఛబోవుచున్నది)

సఖులు- (అనేక శైత్యోపచారముల సేదఁ దేర్చుచున్నారు)

శశి- (లేచి) తండ్రీ! నీకింత విరోధినైతిని! ఓతల్లీ! లోకములోఁ దండ్రులెట్లున్నను దల్లులు పిల్లలఁ బ్రాణతుల్యులు గఁ జూతురనియెదరు. అట్టియెడ నీకును చేదైతినో? సుయోధన! నీకుమారునకు నన్నుఁ గూర్పఁ బోవుట కాకిముక్కునకు దొండపండు గట్టుటగదా! లక్ష్మణా! అలభ్యారంభము జుమీ నీకోరిక! హా ప్రాణనాయక! నా తండ్రి ధనికవశంవదుఁడై నన్నీయనన్నంతమాత్రమున నన్ను దఱిలేని వియోగసాగరమున ముంచిపోనగునా? నా మన సేమి కట్టితివి? దానిని నీకిదినట్టి కేయిచ్చియుంటిని కాదా? అయ్యో! మగవారికేమి కొఱత? వారెటులైన ఘనులే. (స్వైర లక్ష్యాందోళనముగా) ఓసఖి! ఈ ప్రపంచకమంతయు గాఢాంధతమః పరిపూరితమయినట్లు

న్నదే. (ఉలికిపడి) అబ్బ! ఏమియీమలయవాతము! నిప్పులుగురియుచున్నది గదా! (దక్షిణదిశోన్ముఖియై) ఓచందనజన్మ! మహాభాగ!

గీ॥ దక్షిణంపుదిక్కుయమునకు స్థానమండ్రు
తలఁపనీకునుస్థానంబె దానఁజేసి
యేకసంస్థితినోపను దేవఁబోవుఁ
బ్రాణిహింసయె యెప్పుడుఁబనులుమీకు॥

[అప్పుడుచంద్రముఖినిఁగౌఁగలించుకొని]

పంచచామరము- సరోజనేత్రిరోసఖీ ప్రచండమారుఁడేఁడియా
ద్విరేఫకీరశారికాదివీరసేన గొల్వఁగ౯
గరంబునాయురంబు నేయఁ గాఁశరంబు బూనెనో
వరాళివేణి నేవిరాళి బారిఁదాళనేకటా॥

(ఆకాశమువైపుచూచుచు)

హా! కామదేవ! సంకల్పసంభవ! పుష్పబాణుఁడవైన నీకింతవేఁడి యెట్లువచ్చినదోయి? నేనొక్కటి యూహించెద.

గీ॥ తొల్లిశివఫాలవీతిహోత్రుండుసోక
భస్మమాత్రుఁడవైతివి భావజాత
దానిలేశమునీవింక దాఁచియుంటి
వేమొ! లేకున్న నీతాపమేలఁగల్గు॥

(సక్రోధముగాఁ దలపంకించుచు) కానిమ్ము అబలనగునాశాపమప్రతిహతము చూడుము!

గీ॥ నీకుపువ్వులతూపులు నేలఁగూలు
నీదుమీనంపుఁడెక్కెంబునీటఁగలయు
నీదువిల్లెడభక్ష్యమైనీరసించు
నాగుదతిఁజేరకోర్కెతనయవిమార।

ఓరామశోభన! నీవుపుట్టినిల్లుగుట్టు బెట్టఁజలపట్టునట్టినకట్టఁడివి. నావాసంబునఁబుట్టి దాని నే యాపదపెట్టుచుంటివి, దుష్టజంతువులనుపలాలనంబుసేయఁజనదు. పాముకుఁబాలుపోసి. పెంచినట్టులఁబ్రియజనసమావేశాశంకాపరంపరలచేనిన్నుఁబెంచితిని. నిప్పువేక్కు న్నారకవిడిచిపెట్టెదవా? (అప్పుడుక్రీడాశుకముకవకవంగూయునదివిని) ఓసీపక్షీ! ఏమి

బాగవదే! చిన్ననాటనుండియు నాచేఁ బెంచఁబడియిప్పుడు మన్మథునఁదత్తడిసైతినని కాబోలు నన్నుఁ జిక్కు పెట్టుచున్నావు! సరే! మంచిదిలే! (కొంచెమాలోచించి) అమ్మలారా! నాకేమిగతిఁ జెప్పెదరు?

శిల- అమ్మా! నీతండ్రి తానుచుర్యోధనుని వియ్యంకుఁడనని పించుకొనఁ జూచినాఁడు గాని నీయస్టమెట్లో యించుకయు నాలోచించిన వాఁడుగాఁడు. అట్టిస్వలాభప్రవణుఁడగు తండ్రితండ్రియా? అదియునుఁ గాక నీవుత్రికరణశుద్ధిగ నభిమన్యువరించితివి. ఇప్పుడు వేఱొండు పురుషునిఁగూడితి వేని దోషము వాటిల్లును. పతివ్రతలయినయుత్తమ నాయకలు తాముచలచినవానిం కాని యెట్టియిక్కట్టులయందైనను వేఱొకనివరించరు. కాఁబట్టి నీవిప్పుడొకపనిఁ జేయుము. జాబునొకదానినివ్రాసినీప్రియునకుఁ బంపుము. ఇదివఱకు నీయనురాగమునల్లతిగాఁ జవిచూడనందున నిన్ను విడిచిపోయినాఁడు. నీజాబునుజూడఁగనే వచ్చినీకోర్కెఁదీర్చఁగలఁడు.

శశి- అవును నిజమే అట్లుచేసినను అతఁడు వచ్చి నరాఁగలఁడు కానినాఁడప్పుడప్రాణత్యాగము సేయుదానను.

(జాబువ్రాసి త్వరగతియను చేటికిచ్చియనునయపూర్వముగా)

చ॥ త్వరగతి! నీవువోయియలపార్థజుఁ గాంచియునీయవాగ్తలకా
సరణిగఁ జెల్పి వానిమదిజక్కగఁద్రిప్పియొ సైననీదుచా
తురిఁ బ్రచురించు మంత్రియముతోఁ గల చేపుఁఁల బుజ్జగించినా
స్మరజదవాగ్ని నార్పఁగనుసత్వరఁ దేగదెనన్ను తాంగునిఁ॥
(అనిచేతనున్న రతనాలకంకణమీయఁబోవుచున్నది)

చేటి- అమ్మా! నీచేతికంకణము నీయకుము. నాకునీయనుగ్రహమే కావలయును.

శశి- (చేటిచేతులుబట్టుకొని) అమ్మా! త్వరగారావలెనుసుమీ!

చేటి- వేయేల? చూచెదవుగా! అచ్చటభుజియించి యిచ్చటఁ జేయికడిగికొనునట్లు వచ్చెదను. సరేగద! (నవ్వుచు) నాపేరెవరు? హుఁ! (నిష్క్రమించెను)

శశి- (నిట్టూర్పుతో నాకసముచంద్రుఁ జూచి) అబ్బా! ఈపాపఁపుచందమామయు బయలుదేఱినాఁడే! ఓరీ! చంద్ర! నిష్ఫలగురిసెదవే? మంచుకుగీమునగునీకోయుష్ణమెక్కడిదోయి? ఔను! నీదిసహజమే గా?

గీ॥ పాలమున్నీటజన్మించిపావకుండు
నీవునిరువురుసహజులై నెగడితిరిగ
కానసహజానుగుణ్యదుష్కర్మమీక
కెట్టులబ్బకయుండెడుకట్టచంద్ర॥
ఔరా! నీపేరుమోసికొని బ్రదుకుచున్నన న్నేహింసింపవలెనా?

ద్విపద॥ హాచంద్రతారేంద్రహాదోషసాంద్ర
చూచుచుండఁగనింతచుల్కనబుద్ధి
లెటులఁగల్గెనో తెల్పనేఁజాలనీకు
కుటిలాత్మ నీతోడఁగూడిపుట్టిరిగ
యలపాలమున్నీట నైరావతంబు
తలఁపసుధాఘటధన్వంతరులును
కౌస్తుభరత్నంబుకల్పవృక్షంబు
స్వస్తిస్వరూపిణిసర్వేశురాణి
వారలందఱునునీవలెజీవహాని
కారులైరోకో చూడుకల్మషహృదయ
నినుఁబాముకఱచుటనీకళలన్ని
యును వియచ్చరులుభక్షణసేయుటయును
మొదలుగాఁగల్గినమోసంబులన్ని
యొదవకుండిననునీవొదిగియుండెదవె
హరుబండిచక్రమ్మైయమరినఁగాని
మరణంబునొందకమఱియుంటివెట్లు
గురుభార్యఁబొందినద్రోహుఁడవగుటఁ
జిరజీవివై యిట్లుచెలఁగుచుండితివొ
అక్కటా ''పాపీచిరాయు'' వన్మాట
నిక్కమయ్యెర యామినీచర శ్రేష్ఠ॥

(చేతులుజోడించికన్నులుమూసి)

ద్విపద॥ హాదైవమాయిట్టియాపదనాకుఁ
బాదుకొల్పుటనీకుఁబాడిగాదకట

యెప్పుడేపాపంబు నేఁ జేసినాను
యిప్పుడీవెతలకు నెఱఁ జేసినావు
అక్కటా కరహాబ్ధియడుగునముంచి
యిక్కరణిఁగ నేఁచ నేమి న్యాయంబు
నీకింత నాపయి నిష్ఠురమున్నఁ
జేకొని యొకసారి చెండాడరాదే॥

(యెలుగెత్తి గద్గదస్వరముతో)

హా లోకరక్షక! నాపైనీకింతకక్షయేల? నీవింతశ్రమపడ నేల? నిన్నుసుఖ పెట్టుటకై నేనసిద్ధమయ్యెదను. చూడు! (అని పైఁటకొంగు చేనుజి బెట్టుకొనుచున్నది)

(అంతరిక్షమున)

క॥ చెలియా దుండగముడుగుము
పలుగాకులుమూఢులెన్ని పల్కినవినకు
త్పలపత్రేక్షణ! శ్రీకృ
ష్ణులదయ నభిమన్యుఁగూడి సుఖియింతుబలే॥

శశి- (చెవియొగ్గి వినియాశ్చర్యహర్షములతో) ఓహోహో! నేనెంత పుణ్యముజేసికొంటినో! ఎండలో నెండి యుండియున్నవానికి మేఘాడంబరధ్వనివలె నీవాక్యము నామనస్తాపముఁ గొంతచల్లార్చినది! ఇదెవరువచించిరో! కొంచెము యోచించి ఇదియాకాశవాణిసూక్తిగావచ్చును. ఆకాశమువైపుచూచి ఓయాకాశదేవత నీమాటతప్పనిదానవు తప్పకనన్నును నావల్లభునిఁగూర్తువేని యిప్పుడె యీనాయలంకారములన్నియు నీకుముడుపుగట్టె నీకీర్తిమాత్రమునానోటఁగట్టి కొనియుందును, (కొంచెము స్తిమితపడి) అబ్బ! ఇప్పటికొకతీరైనదే నామనోవ్యథ! సఖులారా! అమృతతుల్యమగు నీవాక్యమువినఁగా నేసుఖపారవశ్యమునని ద్దురవచ్చుచున్నది. పాపము! మీరునుబోయి నిద్రించుఁడు. నేనునునిద్రించెదను.

సఖులు- అమ్మా! మానిద్దురకేమి? ముఖ్యమైన నీవుసుఖముగమాకుదక్కితివి. ఇఁకమాకును సుఖనిద్రగలుగును సెలవిమ్ము.

అందఱు- (నిష్క్రమించిరి.)

ఇతి. తృతీయాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

చతుర్థాంకము.

ఘటోత్కచాశ్రమము.

(నిలిచియున్న పింగళుఁడును మూర్ఛపడియున్న కరిబలుఁడును ప్రవేశించుచున్నారు)

పింగ- ఓహో! కరిబలుఁడు మూర్ఛపడియున్నాఁడు. (సమీపించి) ఓరికరిబలుఁడ కరిబలుఁడ! (అని చేతితో బుజముపైఁ జఱచుచున్నాఁడు.

కరి- (కన్నులువిప్పిచూచి) నాయనా! పింగళుఁడవు కాఁబోలును ఈదినమున నాకరిబలమంతయు గంగపాలైనది.

పింగ- ప్రాణసఖ! ఏమియిట్లుగాఁ జెప్పుచుంటివి?

కరి- చెప్పెదనుగాని ముందునాదేహమున నాటుకొనియున్న యీబాణములను బెఱికివేయుము.

పింగ- (అతికష్టముతో నలుగులనుదీసి) మిత్రుఁడా మెల్లగాఁ జెప్పుము.

కరి- (నిట్టూర్పువిడుచుచు) ఏమిచెప్పుదునోయి! ఈదినమునఁ జంద్రబింబమును దొంగిలి ముఖము గనుచుకొనిన యొకసుందరియు మన్మథుని యపరావతారమను నొకకుర్రఁడును మనవనముఁ బ్రవేశించిరి.

పింగ- నరులకీ యరణ్యమగమ్యమే! ఎట్లువచ్చిరి?

కరి- పింగళా! మొదటినుండియు నీగుణము లేనిపోనిప్రశ్నలువేయుట కాటపట్టే నేనో? ప్రస్తుతము కొనయూపిరితోనున్నాను. నేఁజెప్పెడుమాటలు నోరెత్తకని ని రొఁడవా వినుము లేనిచో నన్నేలపీడించెదవు నాయనా?

పింగ- అవును ప్రస్తుతమునీవు బొత్తిగ వీలుదప్పియున్నావు ప్రశ్నలు వేయనులే! చెప్పు పాపము! !

కరి- ఆచిన్నవాఁడు నిర్భయుఁడై మనవనమంతయుఁ దిరుగుచు మార్గావరోధములగు వృక్షములను నఱకుచునుండుటఁజూచి యానరులనిరువురఁబట్టుకరండని మనప్రభువగు ఘటోత్కచుఁడు నాకాజ్ఞనీఁగా నరమాంసములభించెనను ప్రీతిమనమున ముప్పిరిగొనఁనట్టహాసముజేయుచు బిఱబిఱఁజనుదెంచువఱకెచ్చటనుండియో యొకబాణవర్షము గుబగుబవచ్చినది. నేనందుఁబడి లేవఁజాలక యిచ్చట గూలఁబడినీవు లేపగానూపిరిఁదెచ్చుకొన్నాను. తరువాత నేమిజరగినదో నాకుఁదెలియదు!

పింగ- ఓరీ! గట్టిగానఱచకుము ఆరాచపిల్లవాఁడిప్పుడు మనసెత్తిపైదైవమయినాఁడు.

కరి- (చివాలునలేచి) అదెట్లుబాబూ!

పింగ- నీవపజితుఁడవైనతరువాత స్వయముగా ఘటోత్కచుఁడే వచ్చినాఁడు అప్పుడు వారిరువురకును ఘోరయుద్ధమయినది. అన్యోన్యమపజితులుగాక బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగములకై ప్రయత్నించుచుండ భగవంతుడగు వేదవ్యాసుండు ప్రత్యక్షమై వారిరువురకుఁగల బంధుత్వములు దెల్పిసంధిజేసినాఁడు.

కరి- ఔర! విపరీతము ఆబంధుత్వము చెప్పవేమోయి?

పింగ- మనరాజుగారి కామె పినతల్లియఁట- ఆకుఱ్ఱఁడామె సుతుఁడఁట. వారిపేళ్ళు సుభద్రయు నభిమన్యుఁడు నఁట-

కరి- (ఒకానొకవీక్షణమైన వింతతీరునభినయించుచు) కాఁబట్టియే బాబూ, నన్ను జెత్తతెగఁగొట్టి-

పింగ- (చూపునిగుడించి) ఓరీ ఇఁక నోరుమూయుము అప్పుడుకాదిప్పుడు తేగును మనచెత్త మనరాజును సుభద్రియు నభిమన్యుఁడు నిక్కేవచ్చుచున్నారు- లే, పోదము- (నిష్క్రమించిరి) ఇదివిష్కంభము-

(యథానిర్దిష్టముగా సుభద్రాభిమన్యుఘటోత్కచులు ప్రవేశించుచున్నారు-)

ఘటో- వత్స! నిన్నెంత తూలఁగొట్టితిని నేను గడుఁబాపినైతినిగద-

క|| తమ్ముఁడ! మృదువగునీదే
హమ్మునునిశితాస్త్రపంక్తి నలయించికడున్
సొమ్మసిలఁజేసినట్టిక
రమ్ములుఖండలకు నాకరమ్ములుగావే ||

క॥ అడవులనిటు సిరులకుఁగడు.
నెడమైపడిపోవు చుండ నింకయు నేమం
బడిగిమిము నాదరింపక
వడిఁగొట్టెడునన్నుఁబోలు వాఁడుంగలఁడే।

అభి- అన్నయ్యా ! నేనుమాత్రమేమి చేసితిని నీవు పెద్దవుగనుక నెఱుఁగకనైనను నన్ను శిక్షించవచ్చును నేనెఱుఁగకనైనఁ గలనైనఁ బెద్దలఁ దిరస్కరించఁగూడదుగదా ! అట్టియెడ మీపట్లనైన నాయవిధేయతను ముమ్మాటికి మన్నింపవలెను- (అని పాదములపైఁబడుచున్నాఁడు-

ఘటో- (అభిమన్యుని లేవఁదీసి శిరము మూర్కొని) వత్స ! కమలాకరము మకరందముగాక మఱేమియిచ్చును ? (సుభద్ర వైపుతిరిగి) అమ్మా ! బుద్ధిలేమి మిమ్ములశ్రమపెట్టితిని రక్షించుము- (అని పాదములపైఁబడుచున్నాఁడు)

సుభ- పుత్ర ! దుర్వారమగు దైవము చేయించెడు పనులు జేయుచుందుము- నీతప్పేమున్నది- దీనిని మఱచిపోదము లెమ్ము-

ఘటో- (లేచి) అయ్యో ! ఎట్లు మఱవఁగలను?

ఉ॥ తల్లిరో ! యిట్టివార్తనువిఁతల్ వినవారినిఁ జూడనెట్టులన్
జెల్లును నేఁడు నేనిటులఁ జేసితినం చెటు దెల్పఁగల్గుదున్
దల్లడమొందిమీరిటుల నావనభూమికి రాఁగరండటం
చల్లన నేద దేచిన తగినట్టిసపర్యలొనర్పనైతిఁ గా ॥

సుభ- నాయనా ! గతజలసేతుబంధనమునఁ గార్యమేమి ?

ఘటో- అమ్మా ! నా సౌధముచకుఁబోదమురండు
(అందఱును) నడుచుచున్నారు.

ఘటో- (ముందుకుఁజూచి) ఇదేనా సౌధము నాతల్లిహిడింబియు నాకై వేచియున్నది-
లోపలఁబ్రవేశించుఁడు-
[అందఱును ప్రవేశించిరి)

(అప్పుడు హిడింబి సింహాసనస్థితయై యుండ సుభద్రాభిమన్యులతో ఘటోత్కచుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

హిడింబి- నాయనా ! వీరెవరు ?

ఘటో- అమ్మా వీరు నీమఱఁదియగు నర్జునుని దార పుత్త్రులు

హిడింబి- (తొందరతో) ఏమీ నాచెల్లెలా ? సుభద్రను కౌఁగలించుకొని యభిమన్యుని శిరముముద్దాడి ఇవిగోయీయాసనములఁగూర్చుండుఁడు- అందఱును కూరుచున్నారు-)

ఘటో-(సుభద్రతో) తల్లీ !

గీ॥ ఫాలనేత్రుని గెల్చిన పార్థునకును
దారవయ్యును లోకైకవీరుఁడనగు
నాకుఁ బినతల్లివయ్యుఁ గాననము వెంట
నక్కటా నీవు రానేల నమ్మ నేఁడు ॥

సుభద్ర-(తలవంచుకొన్నది)

అభి- (అతికష్టముతో) అన్నా !

మానిని॥ ధర్మసుతాదులు దైవవశంబునఁ దారడివిన్ వసియింపఁగదా
నర్మిలితో బలరాముఁడునన్ను మదంబునఁదోడ్కొని పోవనటన్
ధర్మముమీఱక ద్వారకమాతులధామము నందున నుండఁగఁ బ్రీ
క్కర్మవశంబునఁ గాసిలియిట్టులఁ గాఱవింబడి రాఁగలిగెన్ ॥

ఘటో- (కోపముతో లేచి) మీకుఁ బ్రతికూలఫలదమగు నట్టి కారణమేమి?

సుభ- నాయనా! ఏమిచెప్పుదును (సబాష్పగద్గదికముగా)

సీ॥ బలుఁడాత్మపుత్రినిఁ దొలుత నా పుత్రునకిచ్చెదనని వచియించియిప్డు !
కఠినతవహియించి కౌరవపుత్రునకిచ్చెదనంచు వాక్రుచ్చినాఁడు॥

ఘటో- (కనుబొమలుముడివేయుచున్నాఁడు)

సుభ- పోయెఁబో గాంధారిపుత్రు నే పల్మాఱు లింతలంతలుగ వర్ణించినాఁడు.

ఘటో- (పండ్లుపంటపటగీచుచున్నాఁడు)

సుభ-సీ॥ అక్కటా! మహనీయులగు నీదుతండ్రులఁబేరు పేరులఁదిట్టి త్రోపేలినాఁడు.

ఘటో- (దేహమునుండి పొగలూదుచున్నాఁడు.

సుభ- గీ॥ ఏమిచెప్పుదుఁ బుత్రకా! యిట్టిమాట (కన్నీళ్ళనొత్తికొనుచు) కూఁడుగుడ్డలె
లేవాయెఁ గోడలేల? కడుపుఁగూట్టికినాయిలు గాచియుండి! యిట్లు పేలిలినన్వా
లికేడ్తునవియె॥

ఘటో- (పట్టరానికోపముతో నొక్కి పెట్టుకొనాచి)

మ॥ అవురా! మేలు! శబాసయారె! బలుఁడాహా! యెంతవాఁడయ్యె నా।
హావఘుర్ధర్షణార్థనుఃప్రకర్షణకర్షణాహంకారఘోరస్ఫుర।
న్నవనానావిధచిత్రశస్త్రరచనానైపుణ్యమాయారణ।
వ్యవహారజ్ఞుఁడనన్నునైన మదిలో భావింపకిట్లాడెఁగా!॥

క॥ ఐనంగానిమ్మీయన।
మానముమానంబెమనకుమానముదుఃఖం।
బౌనయహీనుని నిమిషము
లోనవమానించివత్తులోకులు మెచ్చన్॥

(అభిమన్యునిఁజూచి)

తమ్ముడా! నీపరాక్రమేమో యత్యధికమనియింతదనుకసంతసించుచుంటినే వ్రేలు గఱచికొని నీరసభావముతో) లోకైకవీరుఁడనగు నన్నేడీల్చతీచిన నీయస్త్రజాలము నీ ప్రతిశత్రులపై బడకుండుటకుగారణమేమి అయ్యో యెంతచిన్నతనపుఁ బనిచేసితివోయి బలరాముడు ల్లనీయకున్న బోనిమ్ము అతనికేపిల్లలుగలరు ముఁదియనిమ్ము మహాత్ములగు పాండవులు నట్లుకాఱులువ్రేలుచుండ నెట్లుసహించితగుదునని యిట్లువచ్చితివోయి? (తలపకించి) కానిమ్ము తొందరేమి (సుభద్రతో) అమ్మా! ఇంకను బెండ్లికాలేదుగద?

సుభ- లేదులేదు ఱేపేసుముహూర్తము-

ఘటో- ఆఁ అట్లయిన నాచేయుప్రతినవినుఁడు-

చ॥ నిజముగవాయుపుత్రునికి నేనతనూజుఁడనైతినేని? నా
ప్రజనభుజంగయుగ్మసమ బాహుపరిచ్యుతఘోరనారస
వ్రజమునసీరపాణిఁగలబంధులనందఱఁ జిత్రభంగులం
గజబిజిజేసియిల్లగజగామిని నాసుముహూర్తవేళక
క్కజముగఁదెచ్చి తమ్మునికిఁ గ్రక్కునబెండ్లియొనర్తుచూడుమీ॥

హరి హర హిరణ్యగర్భుల నైన ననలీలఁ బొదివి చెలంగు నామహిత మాయోపాయంమిల శశిరేఖనిప్పుడ తెచ్చెదాఁడను (కొంచెమాలోచించి) అమ్మా! ఇంతకును పిల్లదానికోరిక యెట్లున్నదో? ఒకవేళ నాపె మనయభిమన్యునివరించక కౌరవపుత్రునేవరించియున్నచో నాచిన్నదిమనకువలదు- కాఁబట్టి ముఖ్యముగఁ బెండ్లికూఁతు కోరికతెలియవలయును-

(తెరలో)

గీ॥ పెండ్లిపూఁతునిరోరిక లోండ్లుతేవ్వ
తనరనభియుస్యునంజె చిత్తమును జేసి
సఖులతోఁగూడి యెంతో విచారమునను
విరహవేదనఁబొందుచు వేఁచ మండె॥

అందఱును (దివియొగ్గినచున్నారు-)

సుభ- వారెవ్వరైయుండురు కుమారా

అభి- అమ్మా! ద్వారకాపురములోని త్వరగతియను చేటియొక్క కంఠధ్వనివలెనున్నది.

త్వరగతి- (నిట్టూర్పునిగుడించుచుఁ బ్రవేశించి) అబ్బ! బయలుదేటిదది మొదలెన్నఁడు వినిరొంరనుండనియీగాటంపుటెండవుగుఁ దిరిగితిరిగి వేసారివిరిసంగలివారిని వారినిఁ బ్రచ్ఛించుచుఁ తుద పేరిని గనుఁగొనునప్పటికి నాతాతలు దిగివచ్చినారుగదా! కాంతిమ్మ! ఎట్టకేలకు సాధించితిని-

సుభ- చేటీ! ఇట్లట్లనుచు అసియుఁవి యలుఁగులు తేవుగద? నిన్నుఁ జూడఁగనే నానేత్రములు చల్లబడినవే యోసీ! అహా! చూచితివా స్వదేశాభిమానమెట్టిదో?

త్వర- విశేషములుమ అనియుప్పని? మీరువచ్చినప్పటినుండియు శశిరేఖ మీకై బెంగపెట్టుకొనిదుఃఖించుచున్నది.

ఘటో- ఇఁకనేమి? నిమిషములోఁబోయి, పాపము! ఆపిల్ల దానిదుఃఖమును దీర్చెదను (నిష్క్రమించెను)

సుభ- (హర్షంబితో) ప్రిఅక్కా! మార్గాయాసవశంబున నొవ్వలునొచ్చుచున్నవి. ఒకింత శయనించి:—

హిడిం- అయ్యో! చెల్లెలా నీ పెన్నపడుపుకొంద పెట్టియెరుగవు నీకిక్కడ నెందరోపరిచారికలుగలరు. శయనింతువుగానిరమ్ము (అనియిద్దఱునులోపలికిఁబోవు చున్నారు)

త్వరగతి- హర్షముతోనిదియే నాకుపుండినమయ్యను సౌభద్ర! చిన్నిపాయమునుండియునీ దుజోడుగనాడికొనియా మెమనసంతయునపహరించియా మెనుదరిలేనివియోగసాగరమునముంచియిట్లు రాఁజెల్లునా? చాలుఁజాలు! ఆ పెనీయందల్ని ఏకుప్పవచ్చే మిక్కుటమగుతాపమునమిక్కిలిగాఁ బెక్కుపడుచున్నది. ఇదిగో నప్రియురాలునీ

శేఖవార్తసినది.

(అనియిచ్చుచున్నది)

అభి- (అందిపుచ్చుకొనిసభావ్పగద్గదికముగాఁజదువుచున్నాఁడు)

ద్విపద॥ శ్రీకరగుణజాలసిందూరఫాల
కాకపక్షవిలోలకాంతకపోల
రాజమాన్యరాజరాజాతిపూజ్య
రాజరాజనుపూజ్యరాజసన్మాన్య
తేజోవినిద్రసుదేహసౌభద్ర
ప్రాణనాయకనీకుఁబ్రణతియొనర్చి
మానినిశ్శశిరేఖమఱియిట్లువ్రాయుఁ
జెలుతపాయమునుండిచేసినచెలిమి
తలఁగనేనాపయిదయయింతలేక
అయ్యయోయొకకంచమందునగుడిచి
శయ్యపైనొక్కటశయనించలేదె
చెల్లబో! పురుషులచిత్తంబుకన్న
నల్లజాతికిసైననర్మిలిగలదు
అక్కటా! విరహాబ్ధియడుగులముంచి
యిక్కరణినిబోవనేమినాయంబు
నాతండ్రిక్రూరుఁడైననన్నియనన్నఁ
బ్రీతియొచ్చటికేగఁబ్రియసఖియందుఁ
జిన్ననాటనెనాదుచిత్తంబుకొల్లఁ
గొన్నాఁడవిప్పుడుక్రొత్తేమివచ్చె
నీకంటెనన్యునినిఖిలేశుసైనఁ
జేకొననొల్లనుసిద్ధంబువినుము
వైళంబనీముఖపద్మంబుజూప
నాటిస్యమయ్యెనేనచ్యుతుతోడు
శశిరేఖపేరిఁటశశిరేఖగాని
శశిలేఖయుండదుజగతిలోపలను

దక్కినవన్నియుఁ ద్వరగతినీకుఁ
జక్కగావినుపింతుసవిశేషముగను॥

ఇట్లునీసఖురాలుశశిరేఖ.

(నిట్టూర్పువిడుచుచు) ఆహా! శిరీషపుష్పాధికసౌకుమార్యము గలయామిటారినా కొఱకెంతపరితపించుచున్నదోగదా! నేనెంతకఠినచిత్తుండనైతిని!

గీ॥ ఎపుడుకనులారఁజూతునాయిందువదన
నెపుడుభాషింతుఁగౌఁగిటనెపుడుసేర్తు
నెపుడుపేర్మిఁ నుశశిరేఖయిచ్చదీర్తు
నౌర! యింకెపుడన్నియునవలఁబోయె॥

క॥ రుచిరాకృతినవశశిరే
ఖచకితమృగశాబనయన; గజయాన; వినీ
లచికురశోభితనానే
త్రచకోరములకునువింగుతానెన్నఁడగున్॥

(సవిమర్శముగానుత్తరమునుబరిశీలించి)

చేటీ! ఇందక్కడక్కడనల్లనల్లనిబొట్లుకన్పట్టెడునివియాలేమ యంజనవికీర్ణములైన య శ్రుబిందువులుగాఁబోలు నేమి? ఇచ్చటనాబాష్పబిందువులను మాత్రముజతగూర్పఁ గలను (కన్నీళ్లువిడుచుచు)

క॥ సుందరమగునామేడను
ముందరశశిరేఖనిల్పిమోదమునదర
స్పందమ్మునను జెక్కుల
బొందుగముద్దాడునట్టిభోగముగలదో॥
(తలపంకించి) కానిమ్ము! అన్నియుదైవాధీనములే.

(తెరలో)

త్రిలోకైకవీరుఁడగు నాకీస్వల్పకార్యమెంతలెక్క?
క్షణములోఁబోయి బ్రహ్మకైనఁదెలియకుండ నామాయచేశశిరేఖందెచ్చితి

సుభద్ర, హిడింబి (అప్పుడుప్రవేశించి) ఔర! ఘటోత్కచుఁడప్పుడవచ్చినాఁడు!

ఘటోత్కచుఁడు- మంచముపైనిద్రించుచున్నశశిరేఖతోఁబ్రవేశించి.

ఉ॥ అమ్మరో చూడుమాశుగతినంబరవీథిబోయిద్వారకన్

సమ్మదమొప్పఁజేరియలసాధ్వికనామనుజంద్రరేఖనా
తమ్మునికిన్ సరూపగతిఁదాల్చినకోమలిఁదెచ్చితింకనీ
కొమ్మను వేగఁజూడుమిదికోడలొకాకమఱింకనెవ్వరో॥

సుభ- (పరుగుపరుగునఁబోయి మంచముపైనిద్రించుచున్నశశిరేఖ మేలిముసుంగుగొంతవాయఁజేసిచూచిచిటికవైచి) ఓ! ఈపెయేనాకోడలు. ఈపెనాకోడలే.

ఘటో- "శుభస్యశీఘ్రం" మ్మనునటులనీ ముహూర్తమునకే పెండ్లిగానిచ్చెద మఱియు శుభరేఖవ్రాసియింద్రాది దేవతలను గూడరావించెదఁ జూడుఁడు (లేఖవ్రాసి) సేవకా! ధనుర్బాణములనుదెమ్ము. దీనివాయువ్యాస్త్రముచే దేవలోకమునకుఁ బుత్తెంచెద.

సేవ- చిత్తము. (ధనుర్బాణములనుదెచ్చి యిచ్చుచున్నాఁడు)

ఘటో- (ధనస్సునబాణము సంధించిధ్యానమునునటించుచు)

గీ॥ అస్త్రరాజమ! నీవేగియాశుగతిని
సకలసురగణములునువాచస్పతియును
రంభమొదలగునప్సరోరాజితోడు
గాఁగఁదోడ్తెమ్మునుతపలిఖునతఁజూపి॥

(ఫెళ్ళునధనుష్టంకారముజేసి యస్త్రమునులేఖతో విడుచుచున్నాఁడు)

శశి- (ఉలికిపడిలేచితనలో) బాపురే! ఎక్కడిదీధ్వని? (కలియఁజూచి) ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!

గీ॥ సకలరత్నస్థగితదివ్యసౌధమేడ
మఱియునీఘోరకాంతారమధ్యమేడ
నక్కటా! ప్రియుఁబోనాడియడలుచుండ
క్షితినిశోరముబోలెయాకష్టమేడ?॥

ఏమియీవింత? (మరలఁజూచి) ఇదేమి? నాప్రాణనాథుఁడు మొదలగు వారు నిచ్చట గాన్పించుచున్నారే! నేనుబంపిన త్వరగతియునిచ్చటనేయున్నది. ఏ చింతతోఁబండికొనిననట్టికలవచ్చునంద్రు. కనుక నేనన్నునాసఖి ఈ నీవునిద్రించి తివేనినీనాథునిఁ గలలోఁజూపగల" నన్నది. కాఁబట్టియిదిమెద్దమేనికలగానచ్చును. (కొంతతడవాలోచించి) అయ్యో! ఇదికలగాదు. నేనుప్రత్యక్షప్రమాణముతోను

న్నాను. ఇదినిశ్చయమే. అఘటనఘటనా సమర్థుఁడగు భగవంతునివిలాస మిట్లున్నదిగాఁబోలు! ఔరా! నేనెంతయదృష్టవంతురాలనో! సరే! కానిమ్ము. ఆకాశవాణియుపంధ్యవ చనుక్కురాలుగదా! రక్షకుఁడగు పక్షివాహనుఁడు నాపక్షమునయుండనొక కుక్షింభరుఁడునన్నుపేక్షింపఁగలఁడా? (అనియత్యంతహర్షముతోకన్నులకొకవింతసొగసునీయఁదిగ్గునమంచమునుండి యలుకుచున్నది)

భ- (శశిరేఖచేయిపట్టుకొని) బాలా! భయపడబోకుము కుముదముచంద్రునితోఁగలసినది (లోనికిఁదీసికొనిపోవుచున్నది.)

ద్వా- రాజా! దేవేంద్రుఁడు నారదునితోడను సకల సురగణములతోడను వచ్చి గుమ్మముకడనున్నాఁడు.

టో- శీఘ్రముగాఁ దోడితెమ్ము.

ద్వా- (నిష్క్రమించి మరల వారితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

టో- (దిగ్గునలేచి) దేవరాజ! నమస్కారము దేవగురూ! నమస్కారము ఓసర్వలోకవంద్య! నారద! నమస్కారము.

హై- (అందఱకునట్లనే నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

అందఱును- వత్సలార! శుభమగుఁగాక!

టో- అయ్యలార! మీరీకనకాసనములఁ గూరుచుండుఁడు.

అందఱును- (యథాస్థానములఁ గూరుచున్నారు.)

టో- (అభిమన్యునిఁజూపుచు) దేవేశ! ఇతఁడు సవ్యసాచిపుత్రుఁడయిన నీమనుమఁడు ఇతనికి బలరామపుత్రికయగు శశిరేఖను బరిణము సేయుచున్నాఁడను. కార్యభారముచే నేను స్వయముగావచ్చి దేవరవారి నాహ్వానము సేయలేనయితిని మన్నింపవలయును మఱియు నిప్పుడ ముహూర్తమాలోచించి కావలయును కావునఁ బెద్దలు ముహూర్తనిశ్చయము సేయుఁడు ఇంతశీఘ్రముగఁ జేయుటకుఁ గారణమేమనఁగా బలరాముఁడీతనికిఁ బిల్లనీయకదుర్యో-

ఇం- హైడింబ! తద్వృత్తాంతము నాకువిదితమైనది నీవువిస్తరించి చెప్పనక్కఱలేదు. బలరాముఁడును గౌరవులునుగూడ బహుగర్వితులైయున్నవారు నీవ్వుయోచించిన యూహ నాకుఁ దెలిసినది మంచిపనిఁజేసితివి.

(బృహస్పతి) అయ్యా! రెండు జాములపొద్దెక్కినతరువాత ముహూర్తము చక్క-

గానున్నది.

ఘటో- సరే! మీరీపెండ్లియారంభములను జేయుచుండుఁడు కౌరవ యాదవులు గడుం బ్రమత్తులై యున్నారు వారినించుక పరిభవించివచ్చెదను.

దేవేం- సందేహమేమి?

గీ॥ మామకాదులనందఱమాన్యతములఁ ।
బరిభవముచేసి మిక్కిలి ప్రబలియున్న ।
తుచ్ఛులనుగౌరవాదులనిచ్ఛమీఱ ।
నీశరమ్ములఁబొలియించు నేఁడువత్స ॥

సర్వథావిజయీభవ! నీవువైళంబపోయిరమ్ము.

ఘటో- (తెరవంకఁజూచి) కరిబలా!

కరిబలుఁడు- (ప్రవేశించి) రాజా! ఏమితమయాజ్ఞ?

ఘటో- మనమిప్పుడు ద్వారకాపట్టణమునకుఁపోయి కౌరవయాదవుల నేడ్పించిరావలెను. కావున చతురమాయోపాయవంతులయిన రాక్షసుల నాయత్తముసేయుము మఱియు వారిని జిత్రవిధులం బరిభవించు టెట్లోయోచించుము.

కరి- మహాప్రసాదము క్షణముయోచించి) ఇదిగో యీయూహతోఁచినది (చెవిలో) ఇట్లిట్లు (అని చెప్పుచున్నాఁడు)

ఘటో- (పక్కుననవ్వి) ఓరిపిడుగా! గట్టియుక్తిపన్నితివిరా! శబాసు! సరే! అప్పుడునేను కవ్వుననఱచెదను అదియదనుగానా తుచ్ఛులదిగంబరులఁజేసి నన్నుగలియఁడు ఇఁకనీవుబోయి నీప్రయోగమును నడుపుము నేనును బయలుదేఱుచున్నాను.

కరి- చిత్తముస్వామీ! నిష్క్రమించెను.

దేవేం- మ॥ భీమకుమార! నీవలగభీరపరాక్రములై హలాంకుపు ।
త్రీమణిఁగోరివచ్చు కురుధీరులయాదవకోటి నేఁచనీ ।
తామసమంతఁజూపుదొకో! తత్పురవాసుఁడునీలనీరద ।
శ్యామలకోమలాంగుఁడలశౌరిజుమీ! చనఁబోకుమద్దెసన్ ॥

ఘటో- అయ్యో! ఆలోకారాధ్యునే నెఱుంగనే? అమ్మా! నే నేగుచున్నాను.

సుభ- (లోపలనుండి రభసముగావచ్చి) స్వామినా!

గీ। ఆగ్రహంబునఁగౌరవయాదవులకు ।

నా యురంతమమాత్రము సేయకయ్య ।
కౌరవులఁ జంపు ప్రతిన లుగలవు నీదు ।
తండ్రులకు యాదవులును బాంధవులు నాకు॥

ఘటో - తల్లీ? అలాగున నే చేసివచ్చెదను.

అభి - క॥ అన్నా నీకిది తగు నా
నన్నిటు విడనాడి పోవ నరి తో నీ
వెన్నంటి వచ్చి వైరుల
నున్నలు మొనరింతు నన్ను నుంగొని పొమ్మా॥

గీ॥ తండ్రులరణంబుఁ దీర్పఁ గం దటిదొరకెను
శత్రుసంహార మొనరించు సమయమాయె
నిట్టి వేళ నెపగతు లనేఁచకున్నఁ
దండ్రి కడుపునఁ బుట్టి సార్థకమిఁక కేమి?॥

ఘటో - నీ పరాక్రమ మట్టిదయయినను ఇట్టి స్వల్ప కార్యమునకిందఱేల? అదిగాక నీవీవిష యములోఁ బ్రత్యక్షముగా మామ ప్రెఁగ త్తిఁగట్టఁజనదు నేఁబోయివచ్చెదను నీవి చ్చటుండుము. (అందఱితోను) ఆర్యులార! అనుజ్ఞ నిండు.

అందఱు - జయజయ.

ఘటో - (నిష్క్రమించెను.)

దేవేం - అయ్యా! ఇఁక మనము వివాహారంభములఁ జేయుచుందుమురండు.

(అందఱు నిష్క్రమించిరి.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

పంచమాంకము.

రంగము, ద్వారకాపురములో నొకవీధి.

—:(అప్పుడు కిరిబలుండను రాక్షసుండు ప్రవేశించుచున్నాడు.):—

కిరి— కానిమ్ము! రాజాజ్ఞాప్రకారము రాక్షసులనందఱను రంగులీను బంగారు సరిగవస్త్రములను జేసి పాంతబట్టలిచ్చిరే గ్రొత్తబట్టలిచ్చెదనను మిష పెట్టి కౌరవయాదవ స్త్రీపురుషుల వస్త్రములన్నియుఁ జీకిగుడ్డసహిత మపహరించి మాయారాక్షస వస్త్రములంట బెట్టినాను! సమయము వచ్చినప్పుడు రాక్షసులందఱు వస్త్రరూపములను విడిచి వారినందఱను వస్త్రహీనులఁ జేసి స్వస్వరూపములతో నన్నుం గలియుదురు. నాయేలిక ఘటోత్కచుండును దనయరణ్యము బయలుదేఱి యీనగరమును బ్రవేశించి భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని మందిరముకడఁ బైనుంచియే వందనములుజేసి సిమ్మటనంతఃపురంబున మాయాశశిరేఖయై ప్రవర్తించియున్నాఁడు మఱియు.

గీ॥ నీరజాక్షికిఁ బెండిలి నేఁడుజరగు
గూర్మిబంధులతోడుతఁ గురువిభుండు
ఘాటిమీఱంగఁ జమదెంచి దైత్యబాధ
లోరువగలేక విముఖుఁడైయుఱికి చనును॥

(నవ్వుచు) ఇదినాకుత్సాహ సమయము. ఇప్పుడు మాయాశశిరేఖ సఖులిట మిచ్చటించు చిత్రసంభాషణమును వినుటకుఁగాను నేనేగెదను. (నిష్క్రమించెను.)

ఇది ప్రవేశకము.

పంచమాంకము.

రంగము శశిరేఖాంతఃపురము.

(అప్పుడిరువురు ముత్తైదువులతో మాయాశశిరేఖ ప్రవేశించుచున్నది.)

ప్రథమ- శశిరేఖా! నీవు మంచి యదృష్టవంతురాలవు సుమీ! సకలబంధుమిత్రపరిజనయుతుండై రారాజు సనుదెంచినాఁడు. పెండ్లిమంటపమలంకరింపఁబడినది. సకలకౌరవయాదవాధిపతులును సుఖాసీనులయి యున్నారు. నీభర్తలక్ష్మణుండును లెస్సగ నలంకరింపఁబడి యున్నాఁడు ఇఁక నీవు సంతోషముగానుండవలెను. ఆహా! పెండ్లిపీటపైఁ గూరుచున్న లక్ష్మణునిఁ జూచి నాకన్నులు మిఱుమిట్లు గొన్నవే!

ద్వితీయ- అభిమన్యుఁడభిమన్యుఁడోయని యెదవెందుకే శశిరేఖా! ఇదివఱకేమోయనికొని నీవన్నట్లెల్లను నీతో ననుకరించితిమిగాని యిప్పుడు నీవెట్టిచూడఁగ నాకేతలతిక్కగానున్నది. తుదకీతని యంగరక్షకునిగైనను దూఁగునటే యభిమన్యుఁడు? చూడు!

క॥ జిగిమీఱులక్ష్మణునివిధు
నగుమోమును మాఱుఁగేరు నవరూపంబున్
వగగుల్కు వర్తనంబును
మగువా యీపృథ్విలోన మఱియెటఁ గలదే ॥

మాయాశశిరే॥- మీరుపరమమూర్ఖులు మీరట్లు ప్రేలికొనుచుండుఁడు. నేను హాయిగ నిద్రించెదను (పండుకొనుచున్నది)

ప్రథమ- సకియా! ఎప్పుడును నిద్రయేనా? లే! (చేతితోఁజఱచుచున్నది.)

మాయాశశిరేఖ- (ఉలికించిలేచి) అబ్బ! ఏమే యీయపృచ్ఛసంభాషణములు! (నిట్టూర్పుతో) నన్ను సుఖముగా నిదురఁబోనియ్యరేమే!

వె॥ పెండ్లిపెండ్లియంచుఁ బ్రేలుచుఁగలతురు
కన్నులారనిదురఁ గొన్న నన్నుఁ
బెండ్లియున్నఁ జెప్పు వీక్షించెదనుగాక
ముందలారవదర కుండలేరే ॥

ప్రథమ- రెండవదానితో (రహస్యముగా). ఓసీ! ఈశశిరేఖ వరుసచూడఁగ గడుంగడుఁ జోద్యముగానున్నది. ఎప్పుడు నతిమృదూక్తులతో సాలాపించు నీపె యీనాడి

నమునఁ బిచ్చియెత్తినదానిఁ బోలి పరుసాలాపము లాడుచున్నదిగదా !

ద్వితీయ- (రహస్యముగా) అభిమన్యువియోగ దుఃఖానుషంగంబున నిట్లు పరిభ్రమించు చున్నది సుమీ !

ప్రథమ- శశిరేఖా ! లక్ష్మణుఁడు మగండు గాఁబోవుచుండఁగ నెట్లుండవలెనో !

మాయాశశిరేఖ- (లేచి చిఱునగవుతో) లక్ష్మణుఁడిక క్షణములో నవలక్షణుఁడే యగు నులెండు.

ద్వితీయ- సఖీ ! రారాజింటఁ గాపురము సేయునపుడు నేనువచ్చిన నాకుబంధుమర్యాద లుజేసెదవా ?

మాయాశశిరేఖ- సందేహ మేమి ?

క॥ నా పెండ్లియయినపిమ్మట
పాపము లక్ష్మణుఁడు బ్రతుకు భాగ్యమెకన్నన్
లోపమెనీవటురాఁగా
నీపని మొటలంటఁజేతు నిక్కము సుమ్మీ ॥

ప్రథమ- (కోపముతో)

క॥ వాడిగలకౌరవేశ్వరు
కోడలవై యుండలేక కుందెదపకటా
చేడెరో ! యడవులఁదిరుగుచుఁ
గూడైనను లేనిపాథుల కోడుకేఘనుఁడే ॥

(తెరలో)

సుముహూర్తసమయమైనది. త్వరగాఁ బెండ్లికూఁతును రప్పించవలెను

ముత్తైదువలు- ఇదిగో వచ్చుచున్నాము. (లేచి మాయాశశిరేఖతో నడుచుచున్నారు)

మాయాశశిరేఖ- (నాలుగడుగులునడచి యొకముత్తైదువ మీఁదఁబడినది)

ప్రథమ- (నేలఁబడియున్న గఱచి) తనలో ఎప్పుడు నేడుమల్లెపూవులెత్తుతూఁగు శశిరేఖ యీదినమున నింతభారముగానున్న దేమో? (లేచి కుంటుచునడుచుచున్నది.)

ద్వితీయ-(ముందుచూచి) ఇదిగో పెండ్లి మండపము. ఇది సకలబంధువర్గముతో నిండి యుండుటచే మనము శిరికగుపడకయే దీని ప్రక్కగదిలోనికిఁ బోవలెను.

అందఱును-(లోపలఁబ్రవేశించిరి.)

రంగము - పెండ్లిమండపము.

(అందరును యథాస్థానములం గూరుచుండియున్నారు. లక్ష్మణుండు పెండ్లిపీట పైం గూరుచుండియున్నాండు.)

బలరాముండు - (అటునిటుం జూచి) సుముహూర్తసమయమాసన్నమగుచున్నను - మనరామభట్లుగారును - సదాశివుండుగారును రాలేదు.

రామభట్లు, సదాశివుండు - చేత బరిహస్సు మొదలగు పరికరములతోం బ్రవేశించుచున్నారు

బల - పురోహితులారా! సమయమైనది. త్వరగా మీయారంభములను జేయుండు.

పురో - ఇదిగో క్షణములో నే (నడుములుబిగియించి లక్ష్మణునొద్దం గూరుచుండి) లక్ష్మణా! ఆచమనము చేయుము.

లక్ష్మ - (అట్లుచేయుచున్నాండు)

రామ - (కొంతవివాహకాండజరిపి) ఓరిసదాశివుండ!

సదా - ఏమయ్యా!

రామ - ఓరిమూఢుండ! ఏమో తెలియదా? త్వరగాం బెండ్లికూంతును దోడ్కొనిరమ్ము.

సదా - ఓ, (అని వెడలుచున్నాండు)

బల - (విదూషకునితో) వయస్య! ఇదియే నాకుత్సాహసమయముసుమీ!

గీ॥ సకలబంధులువచ్చిరి సభకుసంత
సమునంబొందితివియ్యంబుసాటిమీఱ
నల్లుండారూపజిత్సుభల్లుండరయ
నిదియసాఫల్యమగుదినవిభవమున ॥

దుర్యోధనుండు - రాధేయ! అదిగో కృష్ణుండును సాత్యకియు వెల్లనగుమోముతో మనదెస నే చూచుచున్నారు. ఇతని మర్మము నాకుం దెలిసినది. తాంబక్షము వహించిన పాండవులకుం గార్యముగామినిక వారిని విడిచి మనలోం గలియు నుద్దేశముతోనున్నాండు. నేంబిలిచిన నిప్పుడెగిరిగంతువైచును సుమీ?

కర్ణుండు - సందేహమేమి? తుచ్ఛస్నేహమ్ములిట్టివే, కోంతికాంపురముపైవంటివి. మీరుమాత్రము పిలువవలదు. చూచినట్లుపేక్షించుటయేపరిభవము

దుర్యో- ఎందుకు పిలిచెదను?

కర్ణ- బలరాముఁడిప్పుడు విశేషించి మనవాఁడైనాఁడు. ఇఁక నీచిలుకనాయనను మూఁడుగడియలలో నవ్వలికీడ్చింతము.

సాత్యకి-(రహస్యముగా) అన్నా! వాసుదేవ! అదిగోచూడుఁడు. తులువలగు కర్ణదుర్యోధనులేమేమో మనలగుఱించి ప్రేలుకొనుచున్నారు. ఈతుచ్ఛుల యల్పఁపుసిరి గుసగుసలువిని నేను సహించలేనుగద! (కోపావేశముతోలేచి కత్తిదూసి)

పంచచామరము॥ పొరింబొరిందురాత్మసూతపుత్రనిన్ సుయోధనుం
గరేల్కఱేల్లనంగ నాదుఖడ్గధారఁజెండియున్
బరేతరాట్పురంబుచేర్చి ఫాలనేత్రశేతరుం
గురూత్సుకంపనైరణంబుఁగొంతఁజీచి వేసెదన్ ॥

(పప్పించి వారిపైకిఁ బోబోవుచున్నాఁడు.)

కృష్ణు- (చేయిపట్టుకొని రహస్యముగా) వత్స! నీకోపముజూపనిదిసమయముగాదు. అదిగాకనీకుక్రమలేకయే

క॥ వెసనింకగడియలోనీ
గుసగుసలునుగిసగిసలునుగొల్పడిగోచుల్
విసరించివీరలేయే
దెసలకుఁబారెదరొచూడుతేఁకువసెడగన్॥

సాత్య- (శాంతించినూరకున్నవాఁడు)

రామభొట్లు- (ఒకవస్త్రమును లక్ష్మణునికడ్డుగాఁబట్టుచున్నాఁడు)

(తెరలో)

క॥ అప్పు! యీపెండ్లికూఁతురకొమ్మ గాదు
పట్టలేనంతెబరువాయెఁబట్టలోన

రామ- (ప్రక్కకుఁజూచి) జోస్సె! ఓరిజ్యోస్సి!

జ్యోస్సి- (ప్రవేశించి) ఏమినాయనా?

రామ- సదాశివునకుఁగొంచెముసాయమువెళ్ళు.

జ్యోస్సి- ఇదిగో! యిప్పుడెవెళ్ళితెచ్చెదను. సదాశివుఁడు మోపకభాసనకేనుచుండు
(నిష్క్రమించెను.)

(తెరలో)

గీ॥ ఇద్దఱకులొంగకుం డెనీయింటియే మొ
కానీ! చిత్రముదోఁ చెడుఁగొల్కి-పొల్కి-॥
కానిమ్ము- చూతము. ఊఁ వీటితాతలు

స్వస్తిసదాశివులు- (మాయాశశిరేఖను దట్టలోనుంచికొని చేతులఁతోఁబట్టుకొని ప్రవే
శించుచున్నారు)

స్వస్తి- లెక్కా- ? ఇంగుకేలత్స్యపెట్టెదనా ? నాబలమునకు ! చూడు మొక ! (అ
ధోఁకత్రియంగుఁ బఱ్లికెలించి) అబ్బల్లో వెండియు బరువెక్కు-వగుచున్నదే !
క్రిందఁబడ వైచెద నానకనాబలాధ్యత్వము చూతము (గట్టిగాఁబట్టుకొని) అఁ !
కొంతబరువు తగ్గినది. సదాశివుఁడ ! భయములేద. తొందరపడకుము. మెల్లగా
మెల్లగా.

ఉభయులు- (తట్టదింపినారు)

రామ- (మాయాశశిరేఖను బెండ్లిపీఁట పైఁగూరుచుండబెట్టి) అమ్మా! ఆచమనము సేయుము.

మాయాశశి- (అట్లుచేయుచున్నది)

రామ- (అక్కడఁ గొన్నివివాహకృత్యములఁ దీర్చుచున్నాఁడు)

మాయాశశి- (తెరచాటునుండి పెండ్లికొడుకు కాలివ్రేలుఁ ద్రొక్కు-చున్నది)

లక్ష్మ- (ఉలికిపడి పండ్లికిలించి తనలో)

గీ॥ లోకమందెన్నఁ గాంతలనేకలుంద
రెంతవ్యాకులహీనలయ్యుఁబో ! యిట్టికఠిన
పాదలే ! చూడనీకాంతపదముసోకి
బ్రతికితినిమాత్రుగర్భంపు బలిమికలిమి ॥

అవురా ! ప్రాణములిప్పటికినిఁ గుదుటఁ బడవయ్యెను అయిననోర్చికొనవలెనుగదా
ప్పడు నేనేదేనిఁ దొందరపడిన నలుగురు నగియెదరు. నాకేమియోగాని యీపిల్ల కా
సోకినప్పటినుండియు విలక్షణమయిన భీతి వొడముచున్నది. పెండ్లియన్న యుత్సా
ముపోయినది ఇదేదిమో మూఢనయియున్నది. దీనికాయభిమన్యు హాతకుఁడవలయని
ర్వాప్య మోహముచే నన్నెప్పుడో కడతేర్చునట్లున్నది దైవమా !

రామ- (ఉభయులమధ్య తెరఁదీయుచున్నాడు)

లక్ష్మ - (తేటిమాడిగుండెలు చఱచుకొనును)

క॥ అయ్యాయెక్కడిపెండ్లిది
దయ్యంబునుగట్టిపెట్టఁ దగునామీకీ
వియ్యంబెట్టులఁజేసి తి
రయ్యో! నాతోడహాస్యమాడుట తగునే? ॥

(తొందరపడుచున్నాఁడు)

దుర్యో- పుత్రకా! ఏమిట్లు భయపడియెదవు? మాకందఱకు దివ్యసుందరిగఁ గన్పట్టుశ శిరేఖ నీకు దయ్యమెట్లయినదోయి? నిదురమత్తునను న్నట్లున్నావు. తెలివిఁ దె చ్చుకొనుము.

లక్ష్మ- (స్థిమితముగామరలఁజూచి) ఆఁ! ఏమియీచిత్రము! ఇప్పుడునాకన్నులకుఁ బె ద్దదయ్యంబుఁబోలెకన్పట్టి యింతలోనదివ్యసుందరిగమాఱినది! ఆహా! ఇప్పుడు చూడనాకన్నులుమిఱుమిట్లు గొనఁజేయుచున్నదీకన్నె చెన్ను! (అప్పుడత్రుళ్లిప డి) నాయనలార! (గద్గదస్వరముతో)

చ॥ సరగునఁబెండ్లి సేతుమనిసంతసమారఁగఁదెచ్చినన్నుభీ
కరమగుమీసముల్గలిగిగ్రక్కునఁబండ్లికిలించుకోతిఁకిఁ
బరునిగఁజేయఁబూనితిరె? హాహ్వారె! దండముమీకుఁబెండ్లికిన్
ధరణిసజీవుఁడైననుగదాగృహదారసుతప్రియత్నముల్ ॥

దుర్యో-సభికులార! ఏమియీవింత? వెఱ్ఱియెత్తినవాడుంబోలె రోదనము సేయుచున్నా డు(తనలో)ఒకవేళ నీచెలువ చెలువముఁజూచి మోహావేశము చేఁబరవశత నొందుచు న్నాడేమో? (లక్ష్మణునితో) కొడుకా! నీవేయింతచేతఁగానిపనిసేయుచుంటి వేమి? ఇటులుండినసభవారునగరే? ఇదిగోచూడుము! నీభార్యనిన్నుఁజూచియెట్లు నవ్వుచున్నదో! తిన్నఁగాఁగూరుచుండుము.

లక్ష్మ- (మఱియుఁజూచితనలో) బలె! వెండియుసుందరాంగియయినది! సరే! ఇదిక ట్లైననాభయమటుండనిమ్ము నేనపారఁబడుచుంటెనని. ఔర! మాటిమాటికిఁజూడఁ గోరికవుట్టించుచున్నవీచెలియచూడ్కులు! (అంతలోనదిరిపడి) అయ్యయ్యో! ఏమిది? ఆఁ!ఉండుముండుము (పెద్దగొంతుతో) బాబో!నన్నుసింహముపాతవేసె దరా? నేఁబ్రదుకమీకిష్టములేదేనినన్నొక్కసారిగఁజంపరాదే? ఇంతహింసయేల

దుర్యో- పెద్దలార ! ఇతఁడెచ్చటనైన జడిసికొనియుండవచ్చును. మఱియుదృష్టిదోషము గూడతగిలియుండవచ్చును. కావునవేగమరక్షఁగట్టుండు.

రామ- నేనురక్ష లెన్నఁగట్టగలను నాకువేలుగదానికిదక్షిణరావలెను. (తనలో) నాకే మోభూతనాశనమంత్రములు తెలియునని మోసపుచ్చి, యెందఱకురక్షలుగట్టి డబ్బుసంపాదించుకొనుచున్నాను !;

దుర్యో- (అప్పుడొకబంగారు నాణెమిచ్చుచున్నాఁడు)

రామ- (లక్ష్మణునిబుజమున మంత్రపూతముగురక్షఁగట్టి) లక్ష్మణా! ఇఁకభయము లేదు స్థిమితపడుము.

లక్ష్మ- (స్థిమితముగాఁ గూరుచుండియట్టెతలయెత్తి త్రుళ్ళిపడి)

సుగంధి! కొండమచ్చు కొండముచ్చు గుఱ్ఱుగుఱ్ఱుమంచుబల్
కొండరీతివిక్రమించికొట్టవచ్చుచుండెహా
పిండియింతబొక్కుచుండిపెద్దపెద్దగోళ్ళచేఁ
గండలన్నిలాగుచుండెఁగర్మమిట్టులయ్యెఁ గా॥

(ఏడ్చుచున్నాఁడు)

అందఱును- (సంభ్రమించికలకలశబ్దములతోఁగొణుగుకొనుచున్నారు)

లక్ష్మ- (లేగినంత ధైర్యముతోఁజూచితనలో) ఆహా! వింత వింతరుచులనీనుచున్నదీ చెలియమోముఁదమ్మి! ఒకసారిదీనినాలింగనము జేసికొనినాదేహమును బవిత్రము జేసెదను. ఆపలనేమయినను గానిమ్ము (లేచిదొంపరతో) హాశశిరేఖా! శశిరేఖ!

(అనికౌఁగలించుకొనఁబోవుచున్నాఁడు)

దుర్యో- (సరభసముగాలేచి చెయ్యిపట్టుకొని) కుమార! అబ్బ! ఏమియీకర్మము! నాకెంతటియవమానమునుదెచ్చిపెట్టుచుంటివోయి!

గీ॥ రాజరాజనుబిరుదచేరమణకెక్కి
యఖిలజగమేలునాకపత్యంబవయ్యు
నక్కటా; జేలివై యిటులాచరింపఁ
జెల్లునేయెల్ల బంధులుఛీయనంగ?

లక్ష్మ- ఉండుముండుము. నీఛీలునుగీలును లెప్పుచూతము. (చేయివిడిపించుకొని)శభాస్ అగుఁగాక! ఆతురముతోఁగౌఁగలించుకొనఁబోయి) ఇస్సీ!

అ, వె॥ జడలవయ్యమగుచు సాగిహలుమ్మను మను
మీఁదకుజికి నెత్తి మీఁద మోది
పెదవులదరునట్లు పెద్ద కేకలు వెట్టి
జీవనంబునీయ సిద్ధమాయె॥

ఇఁకలేదాశ (దోసిలియొగ్గి విన్న బోయినముఖముతో)

క॥ భూతమ ! కొట్టనుకొట్టకు
నేతినిలద్దూలువంచి నీకర్పింతుక్
మాతల్లి కొకసారి చూపఁగ
నీతతిఁబోనిమ్ము వెనుకనింకెట్టులయినన్॥

(అనిలేచిఁపోఁ బోఁగాఁగొందఱుపట్టికూలవైచి) నారు)

దుర్యో- రాధేయ ! నీవుగడుఁజాలువుఁబుద్ధి గలాఁడవు ఈమాయయేమో యోచింప వుగదా !

క॥ తేఁపకుఁదేఁపకు లక్ష్మణుఁ
డీపగిదిని వెఱ్ఱియెత్తియేడ్చెడునిదియే
పాపమొ ! తెలియదు యీ చెలి
రూపమువీక్షింపనిండు రుచిగలదయ్యా ॥

కర్ణ- (లేచిలక్ష్మణుని కన్నులు నీటితోఁగడిగి) ఈసారి సావధానముగాఁ జూడుము నాయనా ! (అని పెండ్లికొడుకు మోము బలవంతముగా పెండ్లికూఁతు వైపుత్రిప్పుచున్నాఁడు)

లక్ష్మ- (గట్టిగాఁ జేతులు రెండును గన్నులపైనొక్కికొని బిగబట్టుకొని యంఘుడవలెఁగూరుచున్నాఁడు)

కర్ణ- (కోపహాసములతో) ఓయి లక్ష్మణ ! ఏమినీయవలక్షణములు.

మ॥ ప్రమదారత్నముచంద్రరేఖయిటులంబొప్పింపఁగాదానినీ
వమరం జేకొనకిట్లుమూర్ఖమతివై హాస్యాస్పదంబౌనటు
ల్విముఖత్వంబునఁగొంచెముచ్చనియెడా వెఱ్ఱెత్తెఁబో! కాకయా
కమలాక్షింతెవరించితోఁగఁదనమోక్షాలొన్డువాఁడుండు నే॥

గీ॥ మందభాగ్యుఁడనీకిట్టిమగువదొరకఁ

ప్రాప్తమున్నదిపోయెం బోపాపకర్మ
తగుదుమన మేము నీతోడఁ దఱలి రాఁగ
మాకుఁ గూడను సిగ్గయ్యె మాటలేల॥

దుర్యో- (లక్ష్మణుని గడ్డము పట్టుకొని యనునయభావముతో) నాయనా ఇంక నొక్కసారి మాత్రము స్థిమితముగాఁ జూచి విడువుము. ఇఁక జూడవద్దులే. (బలవంతముగాఁ గన్నులు విప్పి ముఖము చిన్నదానివంకఁ ద్రిప్పుచున్నాఁడు).

లక్ష్మ- (ఎట్టకేలకు మెండి ధైర్యము తెచ్చిపెట్టుకొని చూచి యెగిరి వెల్లికిలఁబడి కనురెప్పలల్లాడుచుఁ జేతులు జోడించి)

సీ॥ ఎప్పుడు మీకేమి యెగ్గొనర్చితినయ్య యీరీతి నన్నలయించుటకును
పుట్టినదాదిగాఁ గట్టిగా మాటైన నేరుపనా చేయు నేరమేమి
అయ్యయో యిదియేటి తొయ్యలి మీరేఁ గనులఁ జూడరుచేసి గండ్రతనము
కటయుఁగ మదరంగఁ గనులెఱ్ఱ చేయుచు హుంకారమున మీదికుఱికి చీల్చె

గీ॥ దేహమంతయు రక్తప్రవాహమయ్యె
ప్రాణములు కంత గతమయ్యె బాబులార
(నలుదెసలఁ జూచుచు దీనస్వరముతో)
తల్లిరో యిట్లు నేను వెతల్పడంగ
గర్భపుంచెపినీ కైనఁ గరుణరాదే॥

(తనలో) ఆహా! ఎంతగతి సంభవించినది దైవమా! చిన్ననాటనుండియు నన్నతి ప్రేమతోఁ బెంచు వీరందఱు నాకిట్టి ప్రాణహంతకులయ్యెద రనుకొనలేదుగదా. హా రా! దుర్వార దైవదుర్విలాసము! ఇది కలయా? లేక యేదయిన మర్మమా కాదుకాదు ఇదంతయు నా పురాకృత కర్మము. ఎచ్చటికైనఁ బాఱిపోవుదమన్నను కఠినాత్ములగు వీరందఱు నొక్కుమ్మడి నన్నుఁ బట్టి కూలవేయుచున్నారు బ్రహ్మపెట్టిన యాయువ యింతటితో సరి కాఁబోలు నెవరితరము? ఇఁకఁ జావు నిక్కంబ కానిమ్ము ఇప్పుడు నీనరక్షకుఁ దగు, భగవంతుని ధ్యానించుచుఁ బ్రాణముల విడువనగును ఇది యిహాపరసార్థకముగదా.

(ఆత్మతత్వమయమునందైన నిరాళబ్రహ్మానుసంధానముతో)

ఉ॥ ఓకరుణాకటాక్ష సుగుణోదధి! యోశరణాగతరక్ష! యో

దేహమునవస్త్రములాలేవు తేళ్ళును జెఱ్ఱులును దొడలనఱకెక్కి కుట్టుచున్నవి వస్త్రములకుఁ బోయినవారి నెవ్వరో తొలినలోనకడ తేచిరఁట మాకర్మమిటులయునది.

—(*)అంతరిక్షమున.(*)—

గీ॥ ఓరికురుకులపాంసన! యోరిమూర్ఖ
పాచికలఁ గావు రాజ్యంబుదోఁచికొనఁగ
నొక్కనిముసమునీవిటనుంటివేని
నాత్మజునకేమిగానినీకగును పెండ్లి॥

(తెరలో)

,,రామరామ! ప్రళయకాలమునాఁడు నొలెఁ గాఱుచీకటులుగ్రమ్మ ఘోరాకారమగు పవనగహ్వరములు దెఱచికొని యనేకదుష్టమృగములుత్పన్నములై బాధించుచుఁ బైనుండి ఱాళ్ళను బెంకులును బడుచున్నవిగదా! ఏమిబుద్ధి?,,

అందఱును– తొందరపడకుఁడు మేమువచ్చుచున్నాము.

దుర్యో– ఏంతసిగ్గుపాటు! మనమిట్లూరకుండిన నిలుపలేము ఓహో కౌరవయోధులార? కర్ణా ధనుర్ధరులమై యీపాపాత్ములఖండింతమురండు.

(అందఱుధనుర్ధరులై నిష్క్రమించిరి)

ఇదిపంచమాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

షష్ఠాంకము.

రంగము ద్వారకాపురపు నీరాటపు రేవు.

(ఇద్దఱుపుర స్త్రీలు బిందెలు భుజములపైఁ బెట్టుకొని ప్రవేశించుచున్నారు)

ప్రథమ- (చెవియొగ్గి విని) ఓసీ! పెండ్లివారింట నేదో పెద్దరొదగానున్న దేమే!

ద్వితీయ- నీవెఱుఁగ నేయెరుగవా? ఇదివఱకు జరిగిన దెంతచిత్రము!!

ప్రథమ- నేనుమాబంధువులింటఁ బెండ్లికి వెళ్ళియిప్పుడవచ్చినాను. శశిరేఖకుఁ బెండిలి యగు ననిమాత్రము విన్నా (అధోదృష్టియందప్పుడు పెద్దపులులబారొకటి యట్టులబెదబెద పరుగెత్తిపోఁగాఁజూచి భయభ్రాంతచిత్తయైసొమ్మసిల్లి. అయ్యో! ఇదేమి? ఎప్పుడు నెఱుఁగనియీదుష్టమృగములు?

ద్వితీయ- ఇదే శశిరేఖపెండ్లి.

ప్రథ- మూఖురాల! నాతో నీకుహాస్యముఁ జే?

ద్వితీ- కాదే. నిశ్చయమే.

ప్రథ- పెండ్లివారివి కూడఁ దెచ్చినారా? యేమి ?

ద్వితీ- (ఎంతో విచారముగలగద్గదస్వరముతో) అవునమ్మా. వీంద్రమూలమున నేయివి వచ్చినవి. ఈయవలక్షణపుఁ బెండ్లివారెచ్చట దాఁపరించిరో కాని మావాంద్రక్రొత్తయల్లుఁడు మనుగుడుపునకు వచ్చివీధిలోనిలమండసా పెద్దపెద్దరాళ్ళనగ్నము లెసరిసనలిగిపోయినాడు (పైఁటకొంగుతోఁగన్నీళ్లు దుడిచికొనుచున్నది)

(అప్పుడుమఱియొకసుందరిప్రవేశించుచున్నది)

తృతీ- అమ్మలార! మీరు చెప్పుకొనునవిశశిరేఖపెండ్లిమాట లేగద!

ద్వితీ- అవునమ్మా.

తృతీ- అయ్యో! అక్కా! నిన్నమావారును బెద్దతాయి నెత్తిమీఁదబడి చచ్చువారేసుమీ! ఇంకను నా సూత్రపుబలిమిగట్టిగానున్నది గనుక నంగుళమాత్రము దాటినది. కాని, మాయావు మాత్రము ఎచ్చటను గానరాకున్నది. ఏదోపులివేసికొనిపోయినది కాఁబోలును (కన్నీరురాల్చుచు) అయ్యో! కుంచెఁడుపాలిచ్చుచున్నదమ్మా? నీళ్లతో డుకొనిపోవుచున్నది

ద్వితీ- పాపము! శశిరేఖయేమయినదో తెలియుట లేదఁట.

ప్రథమ- సఖీ! శశిరేఖ కనఁబడలేదనఁగా నాకుమిన్ను మీఁదబడినట్లున్నది. నాకు మంచి స్నేహితురాలుసుమా. ఈమాటవినినప్పటినుండియు నాకేమిఁయుదోఁచుటలేదు కాఁబట్టియొక్కసారిమనము పెండ్లి వారింటికేఁ బోయిచూచివత్తమా?

ద్వితీ- సరిసరి! అచ్చటికిమనముపోయి మరలఁ బ్రాణములతో రాఁగలమా?

ప్రథమ-అట్లుకాదు నేనుగూడనున్నానుగనుకనవిమనజోలికి రావు నేను గృష్ణునిపరిచారికనని యెఱుగుదువుగదా. మీరుమిక్కిలిశశిరేఖప్రాణస్నేహితురాలను, కానా? ఈ సంగతియేమిజరుగుచున్నదో చూచిరమ్మని రుక్మిణినన్నంపినది. ఒక్కసారిచూచివత్తమురా?

ఇద్దఱును-బిందెలక్కడదింపినడిచిపెండ్లి వారిల్లుసమీపించివారు

(తెరలో) పెద్దకలకలము.

ద్వితీయ. ఔర! కౌరవయాదవులెంతలేసికష్టములుబొందుచున్నారు! అమ్మయ్యో! నేనురాను- ఆలోపలికిమనముపోవుట. యమద్వారముసొచ్చుటలాగున్నది.

ప్రథ- ఓసిభీరురాల! భయములేదురమ్ము (ముందుచూచి) ఓహోహో! బలరాముఁడిట్ల నేవచ్చుచున్నాఁడుఆయనముఖమెంతదైన్యమునుసూచించుచున్నదోమనమీయన కుఁగానఁబడకుండలోపలఁబ్రవేశింతమురమ్ము. (ఉభయులునుత్వరతోనిష్క్రమించిరి) (ఇదివిష్కంభము)

(అప్పుడునిరుత్సాహుఁడై విన్నఁబోయినముఖముతో బలరాముఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

బల- (ఆకాశమువైపుతలయెత్తి) దైవమా! ఎంతకష్టముదెచ్చిపెట్టితివి! ఈవిపత్సముద్రము నేనెట్లుదాటుదును? (తలపంకించి) ఈమాయయంతయుఁ గృష్ణునకుఁ దెలియకమానదు. ఈవిషయములోఁ దాను తటస్థుఁడై యేయున్నాఁడు. (ప్రక్క-

కు(జూచి) సేవకా! కృష్ణునిని సాత్యకిని నేను రమ్మంటినని చెప్పుము.

సేవ- చిత్తము. (నిష్క్రమించెను.)

(అప్పుడు సేవకుని వెంటఁ గృష్ణుఁడును సాత్యకియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

బల- (ఆతురముతోఁ గృష్ణునిఁ గౌఁగలించుకొని) తమ్ముఁడా?

మ॥ అకటా! యేమనిదూఱువాఁడనిను గృష్ణా యిట్లు నేనొంటిమై
బ్రకటారాతికృతప్రతారణభయభ్రాంతుండనై యుండనిం
తకతో రత్నము బూనఁ దిన్న నవనీతంబంత నేమయ్యె! నిం
తకు రాకుంటివి కేమి చెప్పుదును నానాదిక్కులం జూడఁగా
నొకచో దుష్టులు కొండముచ్చులెలుగుల్ వ్యాఘ్రంబులై నిల్వనీ
యుకచెంపల్ పగులంగఁ గొట్ట నొకచో వ్యాళంబులాక్రమ్మడిం
బ్రకరాళోర్భటులుప్పతిల్లఁ దమజిహ్వల్ సాచిబాధింపవే
ఱొకచో జెఱ్ఱులు వృశ్చికంబులును దాముత్సంగదేశంబులె
క్కుసుతారంబులఁ జీల్చినట్లు తమకోర్కెల్ దీఱఁగుట్టంగనిం
కొకచో వ్యాఘ్రమృగేంద్రసంఘములు భూద్యోలోకముల్ తేఁపతే
పకుఘూర్ణిల్లఁగఁ గాండ్రుకాడ్రుమని బొబ్బల్వెట్టనిట్టట్టుదోఁ
చకవీథింబడనంతకంటెఁ దఱచైచట్రాళ్ళనున్మాత్రమాం
సకబంధాస్థికశుక్లశోణి తమలాసారంబులాకాశమూ
డికులోకంబునఁ గూలినట్లుగురిరసన్ డీలొప్పియిట్లుంటిమో
వికచాంభోరుహనేత్రవీఁడెవఁడో యీవృత్తాంతమేమో వెసన్
సకలంబున్వినిపించిపొమ్మ్రవఁగదవే సంకోచమింకేటికిన్॥

కృష్ణు- (ఏమియుఁ దెలియనివానిబోలె నూరకున్నవాఁడు)

బల- ఓయీ! క॥ ఇత్తఱి మేమిటు వెతలం
దత్తఱపడుచుండనట్టితప్పించుకకిం
చిత్తైనఁ జింత సేయవు
మెత్తురెలోకులిదివిన్న మేదినిఁ గృష్ణా॥

కృష్ణు- (కొంతకోపమును గొంతచిఱునగవును మొగంబునకు వన్నె పెట్టఁ గొఱకొఱఁ జూచుచు)

ఉ॥ లోకులు మెచ్చరంచునను లోపము లెంచుటకేమి లోటు జ్యో
త్స్నాకరతుల్యసత్కీర్తి సహజాప్రియపుత్రుఁ బ్రదానపాత్రినా,
నాకపపౌత్రసద్గుణగణ ప్రతిభాసు చరిత్రుఁ బార్థజుం
బోకడవెట్టితు ఖ్యనసుఁ బుత్రికనీయఁగనుద్యమింపనే
లోకులునిన్ను మెచ్చిరొకొ లోకులు వారలెన్నన్న మెచ్చగన్

బల- (తలపంకించి) క్షతము పై క్షారము బెట్టినట్లు నాయిప్పటియవస్థకు మఱింత వేదనము గలుగఁజేయుటకు నిన్ను బిలువనంపలేదోయి నీకేమైన నీవిషయములో దెలిసియుండిన వినిపింపుము కాని నాఁడు మఱియు సంతోషము.

కృష్ణ- సరే! నాకుఁదెలిసినంత నేను జెప్పవాఁడవినుము. నీవాడినకఠినోక్తులనుఁ గనలి యభిమన్యుఁడర్ధరాత్రివేళఁ దనతల్లి నిదోడ్కొని తనసిత్వ్రజనముకడకుఁబోవుటకై మహారణ్యములఁ బడిపోవుచుఁ గాలవశముచే భీముపుత్రుఁడగు ఘటోత్కచు నియాశ్రమముఁజేరినాఁడు అచ్చటవారికుకును ఘోరయుద్ధమయినది- అప్పుడు వేదవ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షమై వారిద్దఱకుఁగల బంధుత్వమును బ్రకటపఱిచిపోయినాఁడు.

బల- (తనలో) అయ్యో! ఈసన్యాసి వ్యాసుఁడేలదాఁపరించినాఁడో! వీఁడురాకుండినఁ గడుజక్కగానుండి పోవునుగదా! పిట్టతగవు పిల్లిదీర్చినట్లుగానయియుండును సరే విధియిట్లున్నది- (పైకి) తరువాత-

కృష్ణ- అటుపై నివారిద్దఱును సఖ్యపడి నంతటఘటోత్కచుఁడు వారినరణ్యాగమనకారణమడుగనభిమన్యుఁడీసంగతి యంతయుఁ జెప్పినాఁడు- అప్పుడువాఁడుమహారమగుకోర్ధావేశంబున నాక్షణంబయంబర వీధినివచ్చి తనమాయచేశశిరేఖ నెత్తుకపోయియచ్చటడించి వెండియుఁదావచ్చి మాయాశశిరేఖయై పవ్వళించి యుండి పెండ్లికొడుకునిన్ని పాట్లుపెట్టి తుదకిప్పటికినివిడువకున్నాఁడు- అదిగాకనన్నను-

గీ॥ ఎఱిఁగిచేఁజేతఁజేసినయిట్టిపనులు
తగుఫలంబులఁగుడుపకతప్పిపోనె?
చెల్లెలిని క్రూరములాడినిశీథమునను
వనములకుఁదోలనింతే సిపనులుపుట్టె॥

బల- నేను శశిరేఖనీయనంటినిగాని యర్ధరాత్రివేళ నడవులకుఁబొమ్మనలేదుగా- నృశా

శౌర్యము దెచ్చిపెట్టికొని కొడుకుతోఁ గలవియు లేనివియుఁ గొన్ని కొండెములుగ ల్పించి చెప్పి మాపైఁది కిట్టిపోరాటమునకంపినది- (తలపంకించి) సరే! కానిమ్ము-

క॥ కట్టఁడిమైత్రాఁ బంపిన
బెట్టిదుఁడౌ రక్కసుఁడు దుష్ప్రవర్తక నా
కట్టెదుట నిల్చిపోరినఁ
బట్టి శిరము ద్రుంచి యమునివాసము చేతున్॥

నా యెదుటఁ బడక యిట్టులం బరవీథిని డాఁగియాడుచున్నాఁడు- గనుక వానిచే తలుసాగుచున్నవి- అయినం గానిమ్ము, సుభద్ర, తా నెన్నివిధములఁ గకవికలు పడి ననుశరణొందిన నభిమన్యునకిచ్చువాఁడను గాను- ఇప్పుడయా రాక్షసుఁ డుండు వనమునకుఁ బోయి నాకూఁతుఁ దెచ్చి లక్ష్మణునకె యిచ్చితి ననను- ఇదిగో వెళ్ళుచున్నాను

నాఁగలియు, రోఁకలియు, దాల్చి పోవుచున్నాఁడు.

(అంతరిక్షమున)

గీ॥ మామ! నీపుత్రి శశిరేఖ మంజుగాత్రి
దిగ్వరణయులు నను జెంది సవ్యసాచి
పుత్రునకుఁ జెల్లె సేయఁగఁ బూనియుండె
రింకనీకేల నీవట్టి బింకమంత ॥

కృష్ణు- (అడ్డువచ్చి) అన్నయ్యా! అయ్యో! సోదరి యర్ధరాత్రివేళఁ గొడుకును దిక్కుచేసుకొని యడవులఁబడిపోవ నింతయేనియుఁ జింత సేయవు. ఇంకను దాని యందే తప్పుగలదనియెదవు ఇది సిగ్గుగాదే? నయము!!

ఆ॥ వె॥ ఏకగర్భజాతయని యైన దయఁజేసి
కొడుకుతోనె చెలియఁ గాల్పకుండ
నెలవొసంగఁగాని చెల్లదో! లేకున్న
మాపిశాచి చేయు మాత్సర్యంబు ॥

అదిగాక నీవిప్పుడీరీతి నెందు పట్టుదలఁబోయితివేని సౌభద్రుని నడ్డ నీవెదురు నపుడు నాఁకలిఁ గొనిన బెబ్బులికి మేఁకపోతుక నట్లగుదు, సంబరంబు చేసి బ్రతుకఁ దృష్ట్రాస్పదులగుదు. వాఁడొక్కఁడుండిన యెంతపని- కలహాసను నివలన నీసంగతి

పాండవులకుఁ దెలియకమానదు. అనంతరము,

క॥ సూనాస్త్రుఁడైనపార్థుం
డీనినపులివోలె వచ్చి యెంతయు మనలం
బ్రాణంబులతో నింటికి
రానిచ్చెనె నీకు వట్టి భ్రమ లింకేలా॥

(అదియునుంగాక)

సీ॥ పందికై పోరి ఫాలాక్షు నోడించి పాశుపతము గొన్న బల్లిదుఁడు
ఆఖాండవం బేర్చి యగ్నిహోత్రు బుభుక్షు సంతృప్తి జేసిన శస్త్రవిదుఁడు
కాలకేయ నివాతకవచుల ఘనపరాక్రముల నిర్జించిన ఘనబలుండు
శరణాగతత్రాణనిరతుఁ డాఖండలనందనుఁ డఖిలలోకసుందరుండు
నామదశకంబు చేకొన్న శ్రీమహితుఁడు
శత్రుజలధరసంఘ ఝంఝూసమీరుఁ
డార్తరక్షణపరుఁ డచ్ఛకీర్తిధరుఁడు
పార్థుఁ బోలంగఁగలరె యీ వసుధ నొరులు॥

అట్టి మహాభాగుండగు పార్థుఁ డిపుడు నాడి తుచ్ఛుఁడగు దుర్యోధనుఁ జేకొనుట మత్తేభకుంభతట ఘనమాంసలంపటంబగు మృగేంద్రము నగేలిసేసి తెగులుగొంటికుక్కను చేకొన్నట్లయినది కదా?

బల- (తనలో) అయ్యో! నేను వెనుక నతని యొద్దఁ గౌరవుల నెంతయు స్తుతించి పాండవుల దూషించినాఁడను. దానికిప్పుడు నన్నితండు దెప్పిపొడుచుచున్నాఁడు. ఏమి సేయుదును. కోపమునకిప్పుడు సమయము గాదు. సామము సర్వార్థసాధనము గదా. కనుక నేనిప్పుడిట్లు నటించెదను. (పైకి) అవును! కృష్ణా! గతజలసేతుబంధనమునఁ గార్యమేమి? తప్పక నా కూఁతును సౌభద్రునకె యిచ్చెదను. కావున నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేసి యీ యిడుములఁ బాపుము.

(కొంచెమాలోచించి) సరే! ఈ వాక్యము వంధ్యమగుఁగాక

(ఆకాశముజూచుచు)

గీ॥ ఓయి హైడింబ మెచ్చితి నీయసాధ్య
బాహుబలమున కెంతయుఁ భ్రాతృజునకుఁ

గూఁటునిచ్చెదుమాయన్నకూర్మి మీఱ
చలముసాధించినావిఁకఁజాలురమ్మ॥

(అంతరిక్షమున)

మత్తకోకిల॥ దీనలోకశరణ్యకేశవదేవదేవదయానిధే
శ్రీనివాసజనార్దనాహ్వయశిక్షితాసురమండలా
కానివాఁడనెనన్నుఁబిల్వకకాముపాలుఁడుమానముం
బూనియుండఁగనెట్లురామదిబుద్ధిపుట్టునుమాధవా?॥

కృష్ణు- (బలరామునివైపుచూచుచున్నాఁడు)

బల- (తలపైకెత్తి)

గీ॥ ఓయిహైడింబమెచ్చితినీయసాధ్య
బాహుబలమునకెంతయుఁబాధఁజూసకుఁ
గూతునిచ్చెదనిఁకనీదుకోపముణంచి
చలముసాధింపఁబడెనిఁకఁజాలురమ్ము।

క॥ పురజనులుబంధుజనులును
గరమునసంజెప్పరానికాఙులనిందిం
చిరివచ్చినబందుగులను
మరియాదగనింతతోసమురలగనిమ్మ॥

(అంతరిక్షమున)

మామా! నీవాక్యములు నాహృదయంగమములైనవి. కాని, నాతోడనీకు సఖ్యము గావలయు నేనియిప్పుడ యీగౌరవవంతులగు కౌరవోత్తములనూరు వెడలఁగొట్టింపుము.

బల- (అటునిటుచూచుచున్నాఁడు)

సాత్యకి- (రబ్బసముతోలేచి) ఆపనినాది. అన్నా! నన్నుఁబంపుము. (నిష్క్రమించెను)

(తెరలో) ద్విపద॥ ఓరిదుర్యోధనయోరిసౌబలుఁడ
యోరిదుశ్శాసనయోరిబాహ్లీక
యోరిజయద్రథయోరిరాధేయ
యోరిద్రోణతనూజయోవృషసేన

పూర్వము నా సినీ ప్రశంసుబోలె
గర్వమంతయుఁ బాసి గాసిలియుట్లు
మాయూరి పంచల ప్రాగ్లంగ నేల
నాయువృమీకు లెస్స సౌఖ్యంబొసంగు
జీవించి మీ రింట్లఁ జేయుటే మీకు
వేవేలు శశిరేఖపెండ్లి సేమాసు
తాఁ జెడ్డకోఁతి కాంతారము జెర్లు
నోఁజపక్కఁ గర్వంప కొలచరింపుచుట్లు
మీరు నేరక వోట మేలెంగలును
దారుణనిర్ధూమధామ మైపోక
కరుణించి మావాఁడు కపటోక్తులనియెఁ
బరు వెత్తుఁడి దేసందు మహాత్ములార॥

బల- (తనలో) అయ్యో! సాత్యకి తనకోపమునంతయుఁ దీర్చుకొనుచున్నాఁడుగదా.

సాత్యకి- (ఉత్సాహముతో మరలఁ బ్రవేశించి) అన్నా! మనవారప్పుడే హస్తినాపురిని దిరిగి చూతురుసుమా! పాపము! ఈపూట తిండ్లైన లేదు.

ఘటోత్కచుఁడు- (నిజరూపముతోఁ బ్రవేశించి) మామలార! వందనము. (రామకృష్ణులకు సాష్టాంగము పడినాఁడు)

బల- నాయనా! నీవే నాయింత విద్య చేసితివి? చాల సంతోషించితిని.

కృష్ణు- వత్స! పెద్దలయెడ నింతయనాజ్ఞాపము కూడునటోయి!

ఘటో- మామా! మేనమామబిడ్డయం దల్లునకుఁగల స్వాతంత్ర్యమునకు మించు తప్పు నేఁజేయలేను. నన్ను మన్నించవలెను.

బల- భీమపుత్ర! సరే! త్వరగా శశిరేఖాభిమన్యులను బిలిపించి నాకూఁతును నాకంటఁ జూపుము నాయనా!

ఘటో- మీరు నాయాశ్రమ మెప్పుడు చూతురు? మీరందఱు దయచేసి సుభద్ర నొప్పించి యందఱను వెంటఁగొని రావలయునని నా కోరిక.

కృష్ణు- అన్నా! అట్లే చేయుదము.

బల- సరే! మీయిష్టము మీరెట్లు చెప్పిన నట్లే

(అందఱు నిష్క్రమించిరి)

ఇది షష్ఠాంకము.

శ్రీ

బలజా సౌభద్రీయము.

సప్తమాంకము.

రంగము ఘటోత్కచాశ్రమము.

—*వనమలంకరించుచున్నద్దులు పరిచారకులు ప్రవేశించుచున్నారు.*—

ప్రధ- కరిబలా! ఏమింత తొందరతోడి యుత్సాహముతో వనములంకరించుచుంటివి.

కరి- సఖా! దీర్ఘదంష్ట్ర! ద్వారకాపురమునుండి మనఘటోత్కచుడును శ్రీకృష్ణుడును బలరాముడును లోనగువారు మనవనమునకీదినమున వచ్చెదరు. మనప్రభువుగారు ముందునన్నేగి వనమలంకరింపుమని చెప్పినందున వచ్చి చేయుచుంటిని యీయారంభము.

దీర్ఘ- ఇప్పుడువారందఱును వచ్చి యేమిచేసెదరు?

కరి- సుభద్రాభిమన్యులను శశిరేఖను ద్వారకకు దోడ్కొనిపోయి యచ్చట శశిరేఖాభిమన్యులకు బరిణయము సేసెదరట.

దీర్ఘ- అయ్యో! చెడితిని! చెడితిని!! ఇక్కడ వివాహమగుననియుం గడుపునిండ నిచ్చడీలు మెక్కవచ్చుననియు వేచియున్న నాకీయపకారము చేసినవారెవరో వారిం ద్రొక్కుడు!

కరి- ఛీ! నిర్భాగ్యుడ! నోరుమూసికొనుము. మనరాజుగారితో ద్వారకకు మనము మాత్రము వెళ్ళుమనుకొన్నావురా!

దీర్ఘ- (పట్టరాని సంతోషముతో) నాయనా! నీకడుపుచల్లగా నన్ను బ్రతికించినావోయి! (కౌగలించుకొనుచున్నాడు)

(తెరలో)

ఎవరక్కడ? ఇంద్రాదులు వచ్చుచున్నారు. పొండు.

(ఉభయులునిష్క్రమించిరి.)

ఇదివిష్కంభము.

(అప్పుడింద్రాదులు ప్రవేశించుచున్నారు)

ఇంద్రు- నారదగురువర్య ! మనమువచ్చి కడుఁదడవాయె. ఘటోత్కచుఁడు మనలఁగా! ర్యారంభము సేయుచుండుఁడని తాఁజని యింకయు రాలేదు.

నారదు-(ప్రక్కకుచూచి) అదిగో ! మాటలోనే వచ్చుచున్నాఁడు తానొక్కరుఁడేకాక బలరామాదులను గూడ లాగికొని వచ్చుచున్నాఁడు ! బలరామునికిఁ దిక్కతోఁచినది కాఁబోలును !

(బలరామ, శ్రీకృష్ణ, ఘటోత్కచులును మఱికొందఱును బ్రవేశించుచున్నారు.)

దేవేం. అయ్యా ! మీరందఱే యాసనములఁదయ సేయుఁడు.

అందఱు- (కూరుచున్నారు)

కృష్ణు- దేవరాజ ! ఈతీర్థమున నిన్నుఁజూడఁ గల్గితినిగదా !

దేవేం- దేవాదిదేవ ! మీరు సర్వదా మమ్ములను వేయికన్నులతోఁ జూచుచునేయున్నారు. మాకు నిజముగా వేయికన్నులుండినను మిమ్మును గనుఁగొన శక్తులము గాము. నాయదృష్టవశముచే మీదర్శనములభించి కృతార్థుఁడనైనాను. (సాష్టాంగము జేయుచున్నాఁడు)

కృష్ణు- (ఇంద్రునిఁ జేతులతో నాదరముగా లేవనెత్తి) ఘటోత్కచునితో నాయనా హైడింబ ! మనమాలస్యము చేయరాదు. సత్వరముగా సుభద్రాభిమన్యులను శశిరేఖను మఱియు నీతల్లి మొదలగు బంధువర్గమును రావించి శీఘ్రముగాఁ బ్రయాణము సాగింపుము.

ఘటో- చిత్తము ! సేవక ! మనవారినందఱను బ్రయాణము చేసి రావింపుము.

సేవ- మహాప్రసాదము ! (నిష్క్రమించెను)

సుభద్ర- (ప్రవేశించి(అన్న ! వాసుదేవ ! మీకుమీచెల్లెలునమస్కరించుచున్నది)

కృష్ణు- అమ్మా ! మనోరథ సిద్ధియగుఁగాక. మనయన్న గారిదిగో నిన్నుఁదోడ్కొని పోవచ్చినారు !

సుభ- (విస్మయమును నటించి(ఔర !

సుగంధి॥ కూఁతుగుడ్డలైనలేక కంపుచిట్లుకావలం

గోడువోయెవారిఁజూడఁడ గోరిసీరియేలఁదా
వీడువారిసియిట్లువచ్చి వింతదోఁచెనామదిన్
జూడువాఁడివీడనెంత చుల్కనాదురెల్లఱున్ ॥

బల- అమ్మా ! సుభద్ర ! ‹‹బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ››యనునట్లు నాకింతటియవస్థ కనిపెట్టియుండ నేనెట్లు నిన్నాదరించెదను ? ఇఁక జరగినదానిని మఱచి పొమ్ము శశిరేఖ యెట్లయినను నీకోడలు. (చేయిపట్టుకొనుచున్నాఁడు)

కృష్ణ- చెల్లెలా ! నీకువచ్చిన గోడేమి మాకువచ్చినవాఁడేమి ? చూడు.

గీ॥ లోకమంతయు నేకమై డీకొనంగ
వీఁకఁబీచమడంచెడు నీకుమారు
లేకమయి మూడులోకములేలఁగఁ దరు
వారలుండఁగ నీకేటి వగపులమ్మ ॥

క॥ లోకములోనెవ్వరెనను
వీఁకనుదుర్యోధనాది వీరులఁగడిమిం
డీకొని జయించఁగలరే
నీకొడుకులుదక్క నంత నీకువమేలా ॥

సుభ- నీవు పాండవపక్షపాతివి గనుక నట్లు పొగడెదవు కాని- ఇదియంతయు నిజమా ?

బల- అబ్బబ్బ ! ఏమిచెప్పెదవిఁక క్షమింపుము దల్లీ.

సుభ- అన్నయ్యా ! సీరాయుధ ! నీవు నాకోరికఁ జెల్లించెదవేని.

గీ॥ ఎఱిఁగియెఱుఁగక హైడింబుఁడిట్లుచేసె
దీనిమదిలోననుంచక వానిఁబ్రోచి
నీకొమార్తనుగొంపుపో నాకుమఱియు
నెచ్చటైనను గోడలువచ్చుఁగాక ॥

కృష్ణ- అమ్మాయి ! పశ్చాత్తప్తచిత్తుల కట్టిదోషములును రావెఱచును. నీయన్న జరిగిన దానికే విచారించుచుండ మఱింతె దెప్పకుము. అదిగాక.

గీ॥ చెల్లెల్లా ! నీదుకోర్కెలుబల్లిదుండు
నగ్రసుతుఁడగు హైడింబు నతిబలమ్మున
డీకొఁగానేదు వెతకెదు తీవయాట్టె

పాపములనంటికొను భంగి పాదరమున ॥

(అప్పుడు, శశిరేఖాభిమన్యులును హిడింబయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

శశిరేఖాభిమన్యులు- (అందఱకు నమస్కరించుచున్నారు)

అందఱును- త్వరగాదంపతులుకండు.

బల- (శశిరేఖశిరము మూర్కొని సబాష్పగద్గదికముగా) అమ్మా !

గీ॥ నిసురలోనిన్నురక్కసుఁ డదిమిపట్టి
వనములకుఁ గొంచుపోవనీమనమునందు
నెంతచింతించితివో నన్ను నెంచియెంచి
యక్కటా ! క్రూరకర్ముఁడ నైతినిగదె ॥

(కన్నీరు రాల్చుచున్నాఁడు)

శశి- (తనలో) అవును నిన్నెంచి యెంచి విచారించుచు నేయున్నాను తండ్రీ !

అందఱు- కాలవశమట్లున్నది. నీరాయుధ ! నీకుఁ దెలియనిదేమున్నది. నీవట్లుచింతింపఁ గూడదు-

కృష్ణు- మేఘవాహన ! నారదాదులతోవచ్చి మనుమనికిఁ బెండ్లిచేయింపఁగోరెదను.

దేవేం- లోకేశ ! లీలామానుష వేషివై భూలోకమున నవతరించిన యాదివిష్ణుఁడవగు నీవు నన్నాజ్ఞాపించవలసియుండగాఁ గోరెదననేల ? (పరిక్కఁజూచి) సేవక మాతలిని రథమాయిత్తముచేయుమనుము.

సేవ- చిత్తము (నిష్క్రమించెను)

మాతలి- (రథసహితుఁడై ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

ఘటో- పూజ్యులార ! రథము సిద్ధముగానున్నది మీరందఱునధిష్టించుటయే.

అందఱు-(రథమెక్కిరి)

సారథి- (రథమతివేగముతోఁ దోలుచున్నాఁడు)

ఘటో- వాసుదేవ ! ఈయారంభమంతయు మీయాజ్ఞను బొందకయే చేసితిని నాకుదిగులుగలుగుచున్నది.

కృష్ణు- వత్స !

చ॥ దిగులదర్శేలనోయసుర ధీరమనంబుననన్నెయెంచుచు
త్యగణితవాయువేగమునసంబరవీధిని నాటరేయినీ

దగువనిదాటి మామకగృహంబుపయిన్వినయాంజలొగ్గిమా
యగశిశిరేఖడొంగిలిన యావదుదంతము నేనెఱుంగనే? ॥

క॥ ఓభీమపుత్ర ! వినుమీ
నీభీమపరాక్రమంబు నీశౌర్యంబీ
పాశిభవతునధిక ధైర్యము
నీభువినన్యులకుఁగలదె యేటికిమాటల్ ॥

ఘటో- దేవా ! వసుధాధర కందరాబంధురంబగు సింహప్రతిశబ్దంబు మదవేదండంబులను దమడంచు చందమునఁ దమయనుగ్రహమే మామకసర్వానిష్టములను శమింపఁజే యనిష్టకామ్యములఁ బొందుచుంటిమి.

సారథి- (రథమాపి) అయ్యా ! ఇదిగో బలరామసౌధమునకు వచ్చితిమి.

బల- కృష్ణా ! ఈసుముహూర్తముననే పరిణయముగావించవలెను. శీఘ్రముగాఁ బెద్దలను బిలువనంపుము.

కృష్ణ- చిత్తము.

అందఱు-(రథావతరణము చేసి లోపలఁ బ్రవేశించినారు-)

రంగము.

——:*బలరామసౌధములోని పెండ్లిమంటపము.*:——

(శశిరేఖాభిమన్యులు పరిణయమైయొకరిశిరముపైనొకరు ముత్యంబులదోసిళ్లుజల్లి కొనుచున్నారు. తక్కినసభ్యులు యథాస్థానములఁగూరుచున్నారు.)

అభి- (శశిరేఖంగ్రీకంటితోఁజూచి తనలో) ఔర ! ఏమి యీచిన్నదాని చెన్ను ! ఈ మెఱుఁగు యౌవనము వచ్చినతరువాత నిప్పటికిగదాయీమెను జూచుభాగ్యమబ్బినది.

ఈపెను:- గీ॥ పెట్టఁబడనియలంకార మట్టిమేనఁ
బుట్టియౌవన మాసవమునుగొనకయె
మదముముదమెసజనియించె మగువవొల్చె
నంగజను మేతరేఖుసమంచితముగ॥

క॥ జన్వనికమరెను మేలువ
హావ్వా ! వళిపంక్తికాముఁడధిరోహింపన్
యౌవనపుశిల్పిగట్టిన

మవ్వపుఁబంగారుమెట్ల మాడ్కినినాభిన్ ॥

క॥ మృగములకులజ్జగలిగినఁ
దగనీ చెలి వేణిఁ జూచి తప్పకచమరీ
మృగములు తమవాలంబులఁ
బగతో నీక్షించి ప్రియము వాయవెతలఁపన్ ॥

క॥ సుందరమరాళగతిసాగ
సుందరిఁ జేరంగనీవు సుందరినడకల్
మందరగిరిధిక్కృత్కుచఁ
సుందరవదనన్నెన్న బ్రహ్మ సుందరమగునే ॥

(తలపంకించి) విస్తారమేల? సర్వోపమానవస్తుసమాహారమొక్కచో యథాస్థానముఁ బొందినదిమచ్చుజూపఁగోరి విధాతయీమెసృజింపఁబోలు!

ఉ॥ ఖ్యాతిగముత్తెపుంజడులఁ గాంతునిదేహముముంపఁబూనితాఁ
గౌతుకమొప్పముత్యములఁ గాంతమనోహరరక్తవర్ణమా
చేతధరింపనెట్టనయిచిమ్మగఁదెల్లని వైకనంబహుళ్
నాతివిచిత్రమెంతయును నాకపజాలమువోలెఁదోఁచెడున్ ॥

గీ॥ అతివపతికంటెజాణయానను చుజనులు
ముదితులై మెచ్చమితిలేనిముత్తెములను
మీదజల్లంగఁగ్రొక్కారుమెఱుపులేచి
మౌక్తికాసారమెడలించుమాడ్కిఁదోఁచె ॥

కానిమ్ము! మాటిమాటికిననుమీఱుచలఁచు నీచెలియుద్యమముఁజూడ నొకకొంత వడినేనవిరమించెదను.

రామభట్లు- (సభవైపుచూచి) అయ్యావివాహమైనది ఇఁకపూజ్యులందఱు వధూవరులనా శీర్వచింపవలెను.

అందఱు- ఆయురారోగ్యసంతతైశ్వర్యసంపత్సు ప్రవర్తనాసిద్ధిరస్తు. అనియక్షతలఁజల్లు చున్నారు.

సుభద్ర- (పరుగుపరుగునవచ్చి)

క॥ ఇంపగుపుత్రులుగలిగియు

సొంపగుశోడంప్రతోడసూర్యావధిగాఁ
బెంపున రాజ్యము సేయుచు
దంపతులుసుఖింతురిగాతత తసంపదతోన్॥

(అక్షతలుజల్లుచున్నది)

అందఱు- తథాస్తు.

దేవేం- వత్స! సౌభద్రి? ఇంకయునీకేమికావలెను?

అభి- తాత! త్రిదివస్పతి! లోకారాధ్యుడగు మామామశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్కయు మీయొక్కయునుగ్రహముచేఁ జిరకాంక్షితయగు శశిరేఖంజేపట్టితి. మఱియు నాకోరికయిది.

క॥ స్వామియగుకృష్ణునికృపం
గామితములుపడయవలయుఁ గవిసజ్జనులెం
తేమహితసుగుణులై ఖరి
నీమహిరాజేలుఁగాఁతమీతిరహితగన్॥

దేవేం- నాయనా! సరే. ఇట్లగుగాక (భరతవాక్యము)

సీ॥ పరఘునాసహనులు, పరధనాపహరులు, పరదారగమనులువంచకులును
కల్లకథలుజెప్పికాసువీసములను స్తుతిజేసిలాగెడుసోమరులును
తెల్లనికాకియునల్లనిశోంగయుఁ గలవననమ్ము మూర్ఖవ్రజంబు
న్యాయంబుదక్కయుసాధజనంబుపై దండెత్తువీరయోధవ్రజంబు
మందుకైననులేకుండఁగిమఱియు
దయయుసత్యంబుశౌచంబుధర్మరతియు
నీతియునహింస, యింద్రియనిగ్రహంబు
పరజనోపకృతియుఁగల్గిపరగునట్టి
యుత్తమోత్తములిలవెలయుదురుగాక॥

(అందఱునిష్క్రమించిరి)

ఇదిశ్రీమదాపస్తంబసూత్ర, వాధూలసగోత్ర, కస్తూరివంశ,
పవిత్రసుబ్బరాయామాత్యపుత్ర, సద్విధేయ, శివశం
కరనామధేయప్రణీతంబైనబలజాసౌభద్రీ
యము సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ